

Technická univerzita v Liberci

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra: Sociálních studií a speciální pedagogiky

**Studijní
program:** Sociální práce

**Studijní obor
(kombinace):** Penitenciární péče

**ÚSTAVNÍ VÝCHOVA
INSTITUTIONAL UP-BRINGING**

Bakalářská práce: 09–FP–KSS-4019

Autor:

Klára SLEZÁKOVÁ

Podpis:

Adresa:

Rumburských hrdinů 752

473 01 Nový Bor

**Vedoucí
práce:** Mgr. Jana Pittnerová

Konzultant:

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
61	4	0	14	30	1

V Liberci dne: 15.4.2010

**TECHNICKÁ UNIVERZITA V
LIBERCI**
FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(pro bakalářský studijní program)

pro (kandidát): Klára Slezáková
adresa: Rumburských hrdinů 752, Nový Bor
studijní obor: Penitenciární péče
(kombinace):
Název BP: Ústavní výchova
Název BP v angličtině: Institutional Up-Bringing
Vedoucí práce: Mgr. Jana Pittnerová
Konzultant:
Termín odevzdání: 15. 4. 2010

Poznámka: Podmínky pro zadání práce jsou k nahlédnutí na katedrách. Katedry rovněž formulují podrobnosti zadání. Zásady pro zpracování BP jsou k dispozici ve dvou verzích (stručné, resp. metodické pokyny) na katedrách a na Děkanátě Fakulty přírodovědně-humanitní a pedagogické TU v Liberci.

V Liberci dne 20. 3. 2009

děkan

vedoucí katedry

Převzal (kandidát): _____

Datum: _____

Podpis: _____

Název BP: ÚSTAVNÍ VÝCHOVA

Vedoucí práce: Mgr. Jana Pittnerová

Cíl: Zjistit důvody, pro které jsou podávány k soudu v České Lípě návrhy na nařizování ústavní výchovy. Zjistit, zda existuje i jiná možnost než nařízení ústavní výchovy, je-li vážně ohrožena nebo narušena výchova dítěte.

Požadavky: Analýza příčin nařizování ústavní výchovy nad dětmi, formulace teoretických východisek pro zjištění důvodů k podávání návrhů na nařízení ústavní výchovy, vymezení a příprava průzkumu s časovým harmonogramem sběru dat. Stanovení zjištěných závěrů a formulace navrhovaných opatření do praxe.

Metody: Analýza spisové dokumentace, dotazování, statistické metody.

Literatura:

- Zdeněk MATĚJČEK a kol. *Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. 1. vydání. Praha: Portál. 1999, 184 s. ISBN 80-7178-304-8
- Oldřich MATOUŠEK. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. 1. vydání. Praha: Portál. 2005, 352 s. ISBN 80-7367-002-X
- Oldřich MATOUŠEK. *Metody a řízení sociální práce*. 1. vydání. Praha: Portál. 2003, 384 s. ISBN 80-7178-548-2
- Albín ŠKOVIERA. *Dilemata náhradní výchovy*. 1. vydání. Praha: Portál. 2007, s. 144. ISBN 978-80-7367-318-5
- Jan SOCHŮREK. *Vybrané kapitoly ze sociální patologie – 1. díl*. 1. vydání. Liberec: Technická univerzita. 2001, s. 81. ISBN 80-7083-494-3

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

V Liberci dne: 15.04.2010

Klára Slezáková

Poděkování:

Chtěla bych poděkovat vedoucí bakalářské práce paní Mgr. Janě Pittnerové za odborné vedení, věcné připomínky v průběhu celé společné práce, za její trpělivost a ochotu předávat cenné rady.

Dále bych chtěla poděkovat vedení Okresního soudu v České Lípě za umožnění realizace praktické části bakalářské práce a soudkyním opatrovnického oddělení za jejich přispění k plnohodnotnosti práce a její faktické úplnosti. Poděkování patří také mé rodině za její shovívavost, ohleduplnost a za pochopení k množství času, který jsem strávila při psaní bakalářské práce.

Název bakalářské práce: Ústavní výchova
Název bakalářské práce: Institutional Up-Bringing
Jméno a příjmení autora: Klára Slezáková
Akademický rok odevzdání bakalářské práce: 2009/2010
Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Jana Pittnerová

Resumé:

Bakalářská práce se zabývala problematikou ústavní výchovy, která vycházela z působnosti Okresního soudu v České Lípě v letech 2006 - 2008. Jejím cílem bylo zjistit důvody, pro které jsou podávány k soudu v České Lípě návrhy na nařizování ústavní výchovy. Dále zjistit, zda existuje i jiná možnost než nařízení ústavní výchovy, je-li vážně ohrožena nebo narušena výchova dítěte.

V teoretické části byla objasněna právní úprava ústavní výchovy. Byla popsána činnost orgánu sociálně právní ochrany dětí a bylo specifikováno stěžejní zákonné vymezení ústavní výchovy ze zákona o rodině. Pečlivě byl charakterizován průběh ústavní výchovy, její nařízení, realizace a zrušení ústavní výchovy. Byly uvedeny důvody nařízení ústavní výchovy a popsán systém zařízení pro výkon ústavní výchovy a zařízení pro děti a mládež. Společně s problematikou ústavní výchovy byla vysvětlena i ochranná výchova. Teoretická část bakalářské práce se rovněž zabývala institutem náhradní rodinné péče, kdy byla popsána tato forma péče o děti a uvedeny jednotlivé možnosti.

Praktická část byla zaměřena na ověřování předem stanovených předpokladů a jejich vyhodnocení. Zabývala se počtem umisťovaných dětí do ústavní výchovy z důvodů narůstajících poruch chování a zda tento počet narůstá. Zjišťovala, jaké jsou důvody pro nařízení ústavní výchovy a zda jsou tyto konkrétně uvedeny v zákoně o rodině. Přínosem práce bylo seznámení se s problematikou ústavní výchovy z hlediska soudní praxe a možnostmi alternativních řešení, je-li vážně ohrožena nebo narušena výchova dítěte nebo nemohou-li z jiných závažných důvodů rodiče výchovu dítěte zabezpečit.

Klíčová slova: ústavní výchova, sociálně právní ochrana, diagnostický ústav, dětský domov, dětský domov se školou, výchovný ústav, náhradní rodinná péče, osvojení, pěstounská péče, poručenství, opatrovnictví, poruchy chování.

Summary:

The Bachelor thesis deals with matters of institutional upbringing, which were based on the competence of the District Court in Ceska Lipa from 2006 to 2008. The aim was to elicit reasons for submitting petitions for decreeing institutional upbringing at the Ceska Lipa Court and find out another possibility if upbringing of a child is seriously endangered or disrupted.

In the theoretical part there was legislation of institutional upbringing clarified. The activity of the Authority of Social and Legal Protection was described and there was specified the core legal definition of institutional upbringing from the Family Law. The process of institutional upbringing was thoroughly described, including its decreeing, realisation and reversal. There were recited reasons for decreeing institutional upbringing and described the system of the child care institutions and facilities for children and young. Together with issues of institutional upbringing there was alternative family care explained. The theoretical part of the Bachelor thesis also dealt with the Institute of Alternative Family Care, where the form of child care was described, and listed individual options.

The practical part focused on verification of predetermined assumptions and their evaluation. It addressed to the number of children placed to institutional upbringing due to increasing disorders of behaviour – is it increasing, what are the reasons for decreeing institutional upbringing and are they specifically mentioned in the Family Law. The thesis benefits were familiarizing with the institutional upbringing problems from the judicial practice standpoint and alternative solutions if the child's upbringing is seriously endangered or disrupted or if parents are not able to provide child's upbringing due to significant reasons.

Keywords: Institutional upbringing, social-legal protection, diagnostic institute, children's home, children's home and school, educational institute, alternative family care, adopting a child, foster care, child custody, guardianship, behaviour defect.

Zusammenfassung:

Diese Bakkalaureusarbeit beschäftigte sich mit der Problematik der Heimerziehung, welche ging von der Amtswirksamkeit des Kreisberichtes in Česká Lípa zwischen den Jahren 2006 – 2008 aus. Der Sinn dieser Arbeit war die Feststellung der Anhaltspunkte für welche werden die Anträge auf das Anordnen der Heimerziehung zum Kreisbericht in Česká Lípa eingelegt und feststellen, ob es auch eine andere Möglichkeit als das Anordnen der Heimerziehung gibt, wenn die Erziehung des Kindes ernst bedrohend oder gestört wird.

Im theoretischen Teil wurde die rechtliche Regelung der Heimerziehung festgestellt. Die Tätigkeit des Organes sozialrechtliches Schützes wurde beschrieben und die grundlegende rechtliche Abgrenzung der Heimerziehung aus dem Gesetz über die Familie wurde spezifiziert. Sorgfältig wurden Ablauf, Anordnen, Realisation und Aufheben der Heimerziehung charakterisiert.

Die Gründe des Anordnen der Heimerziehung wurden gesetzt und der System der Institution für die Verrichtung der Heimerziehung und der Institution für Kinder und Jugendliche wurden beschrieben. Gemeinsam mit der Problematik der Heimerziehung wurde auch die Schutzerziehung erklärt. Der theoretische Teil der Bakkalaureusarbeit beschäftigte sich auch mit der Institution der alternativen Familienpflege, wobei die Form dieser Pflege über Kinder beschrieben wurde und einzelne Möglichkeiten wurden angeführt.

Der praktische Teil wurde auf die Überprüfung der bestimmten Voraussetzungen und ihre Bewertung gezielt. Dieser Teil beschäftigte sich mit der Anzahl der abgesetzten Kinder in die Heimerziehung aus dem Grunde der zunehmenden Verhaltensstörungen, ob dieser Anzahl steigt an und feststellte, welche Gründe gibt es für die Anordnung der Heimerziehung und ob diese Gründe in dem Gesetz über Familie angegeben werden. Der Beitrag dieser Arbeit war das Bekanntmachen mit der Problematik der Heimerziehung aus dem Gesichtspunkt der Gerichtspraxis und das Bekanntmachen mit der Möglichkeiten der Alternativlösungen wenn die Erziehung des Kindes ernst bedrohend oder gestört wird, oder die Eltern können aus den anderen wichtigen Gründen die Erziehung des Kindes nicht sichern.

Schlüsselwörter : Heimerziehung, sozialrechtlich Schutz, diagnostische Anstalt, Kinderheim, Kinderheim mit der Schule, Erziehungsanstalt, alternative Familienpflege, Kindersnahme, Pflegekindschaft, Vormundschaft, Pflegeschaftswesen, Verhaltensstörungen.

Obsah:

Úvod	12
TEORETICKÁ ČÁST	12
1 Právní úprava	12
1.1 Mezinárodní smlouvy	12
1.2 Ústavní předpis České republiky	13
1.3 Zákony upravující problematiku práv dětí a ústavní výchovu	13
2 Sociálně právní ochrana	14
3 Ústavní výchova	15
3.1 Zákonné vymezení ústavní výchovy	15
3.1.1 Ustanovení § 46 zákona o rodině	15
3.1.2 Zajištění péče o nezletilé	16
3.2 Nařízení ústavní výchovy	17
3.2.1 Důvody nařízení ústavní výchovy	18
3.3 Realizace ústavní výchovy	19
3.4 Ochranná výchova	19
3.5 Zrušení ústavní výchovy	20
3.6 Systém školských zařízení pro výkon ústavní výchovy	21
3.6.1 Diagnostický ústav	21
3.6.2 Dětský domov	21
3.6.3 Dětský domov se školou	22
3.6.4 Výchovný ústav	22
4 Náhradní rodinná péče	23
4.1 Osvojení	24
4.1.1 Zrušitelné osvojení	25
4.1.2 Nezrušitelné osvojení	25
4.2 Pěstounská péče	25
4.2.1 Typy pěstounské péče	26
4.2.2 Dávky státní sociální podpory	28
5 Jiné možnosti úpravy výchovy a výživy nezletilých dětí	29
5.1 Svěření dítěte do výchovy třetí osoby	29
5.2 Poručenství	30
5.3 Opatrovnictví	31

PRAKTICKÁ ČÁST	32
6 Cíl a předpoklady	32
7 Základní metody a techniky práce	32
7.1 Studium opatrovnických spisů	32
7.2 Nestandardizovaný dotazník	33
7.3 Pozorování	33
7.4 Analýza sekundárních zdrojů	33
8 Charakteristika zkoumaného vzorku	33
9 Vyhodnocení průzkumového šetření	34
9.1 Vyhodnocení výsledků zjištěných studiem opatrovnických spisů	34
9.2 Vyhodnocení výsledků zjištěných dotazníkovým šetřením	49
9.2.1 Otázky zaměřené na vážnosti důvodů, které ohrožují výchovu dítěte	50
9.2.2 Otázky zaměřené na faktické důvody nařizování ústavní výchovy v soudní praxi	50
9.2.3 Otázky zaměřené na poruchy chování vzhledem k nařizování ústavní výchovy	50
9.2.4 Otázky zaměřené na řešení problémové situace dětí bez nařízené ústavní výchovy	50
9.2.5 Otázky zaměřené na možnost zastavení řízení o ústavní výchově z důvodu zlepšení situace dítěte	51
9.2.6 Otázky zaměřené na názory k umísťování dětí do Zařízení pro děti, vyžadující okamžitou pomoc	51
9.3 Vyhodnocení předpokladů	51
9.3.1 Vyhodnocení P1	52
9.3.2 Vyhodnocení P2	53
10 Závěr	54
10.1 Závěrečná doporučení	55
11 Seznam použitých informačních zdrojů	56
12 Seznam příloh	59

Úvod

Pracuji jako vyšší soudní úřednice na okresním soudě, kde jednou z mých náplní činností je jednou za půl roku sledovat průběh ústavní výchovy. Zjištění probíhá především dotazem na sociální pracovníce oddělení sociálně právní ochrany příslušného městského úřadu ohledně toho, jak nezletilé dítě povšechně prospívá, jaké má například školní výsledky, jaký je jeho zdravotní stav, jeho zájmy. Zda se o nezletilce zajímá někdo z rodiny, v jakém je kontaktu s rodinou. Rovněž zda rodiče platí výživné, příp. příspěvek na úhradu péče poskytované dětem. Tytéž dotazy mohu směřovat na sociální pracovníce v zařízeních ústavní výchovy.

V bakalářské práci se zabýváme tématem ústavní výchovy a to nejen proto, že je mi tato problematika blízká vzhledem k náplni mé profese. Také ale proto, že neustále z hromadně sdělovacích prostředků slyšíme, že je příliš mnoho dětí umisťováno do ústavních zařízení, že by se měla volit alternativní řešení. Prvním krůčkem v reformách této oblasti je již přetváření dětských domovů na typy rodinných zařízení. Ovšem málokde slyšíme o důvodech nařizování ústavní výchovy. Nemusí to být problém pouze na straně rodičů jako např. jejich umístění ve výkonu trestu, jakékoliv závislosti, týrání dětí, špatná sociální situace v rodině, ale problémy mohou být i na straně dětí. Může se jednat o poruchy chování, kdy rodiče výchovu nezletilých již nezvládli nebo o psychické či tělesné postižení dětí, s kterým si rodiče neporadí a mnoho dalších.

V předkládané práci se snažíme o zmapování důvodů nařizování ústavní výchovy zejména proto, že tyto nejsou taxativně vymezeny v zákoně o rodině a zároveň chceme posoudit, zda je v posledních dvou letech umisťováno do ústavní výchovy více dětí pro poruchy chování. V praktické části nám bude k zjišťování potřebných údajů sloužit spisová dokumentace, doplňkovou metodou bude dotazníkové šetření.

Doufáme, že zpracovaný materiál pomůže přiblížit problematiku nařizování ústavní výchovy nad dětmi na Českolipsku.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Právní úprava

Ústavní výchovu upravuje celá řada právních předpisů různé právní síly a v různých právních odvětvích. Mezi základní patří Listina základních práv a svobod, Úmluva o právech dítěte, zákon o rodině, občanský soudní řád, zákon o sociálně-právní ochraně dětí ve znění pozdějších předpisů, zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže č. 218/2003 Sb., zákon č. 114/1988 Sb. o působnosti orgánů České republiky v sociálním zabezpečení, ve znění pozdějších novel., zákon č. 117/1995 Sb. o státní sociální podpoře, školský zákon, zákon o péči o zdraví lidu, vyhláška o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy a jiné.

1.1 Mezinárodní smlouvy

- *Úmluva o právech dítěte* – je mezinárodní konvence stanovující občanská, politická, ekonomická, sociální a kulturní práva dětí. Dodržování úmluvy kontroluje Výbor pro práva dítěte OSN. Byla přijata Valným shromážděním OSN 20. listopadu 1989. Ratifikovalo ji 193 států.¹ V Úmluvě o právech dítěte jsou obsažena pouze práva, ale vždy evokuje minimálně jednu povinnost (např. v zákoně o rodině, zákoně o sociálně právní ochraně dětí atd.). V Úmluvě se vychází ze zásady „TŘI P“: Provision – zahrnující přežití a rozvoj dětí; zajišťování či zabezpečování vývoje dětí; protection – ochrana dětí a participation – účast dětí na životě společnosti a jeho právní subjektivita.²
- *Evropská úmluva o výkonu práv dětí* – byla vyhlášena 25.1.1996 Radou Evropy ve Štrasburku s platností od 1.7.2000. Podepsalo ji 24 států. Ratifikována byla 7.3.2001, pro Českou republiku vstoupila v platnost 1.7.2001. Úmluva má být použita na řízení o osvojení, řízení o svěření dítěte do pěstounské péče a řízení o omezení nebo

¹ http://cs.wikipedia.org/wiki/%C3%A1mluva_o_pr%C3%A1vech_d%C3%ADt%C4%Bte 3.8.2009

² http://www.detskaprava.cz/pedagog/opravech_umluva.asp 3.8.2009

zbavení rodičovské zodpovědnosti, jakož i na všechna další řízení ve věcech rodinných, jež se dotýkají práv dítěte.³

- *Evropská úmluva o lidských právech*, resp. Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod – je jednou z nejdůležitějších smluv, jimiž je Česká republika vázána. Byla sjednána v rámci Rady Evropy a podepsána v Římě 4. listopadu 1950. Československo bylo v r. 1992 prvním státem střední a východní Evropy, který se stal stranou Úmluvy⁴ (tato byla ratifikována 18. března 1992). V porovnání s Listinou základních práv a svobod poskytuje Úmluva ochranu užšímu rozsahu základních práv, protože chrání jen občanská a politická práva. Výjimečná je však tím, že jako jedna z mála ustavila instituci, na kterou se mohou obracet občané signatářských států, jimž vnitrostátní orgány neposkytly ochranu, s individuálními stížnostmi na Evropský soud pro lidská práva ve Štrasburku.⁵

Výše uvedené mezinárodní smlouvy jsou v České republice závazné na základě článku 10 Ústavy ČR. Stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva.

1.2 Ústavní předpis České republiky

- *Listina základních práv a svobod* – je deklarací základních lidských práv a svobod. Podle Ústavy České republiky je součástí ústavního pořádku. Kromě jiného se vztahuje na ochranu rodiny a dětí. Z Listiny vyplývají jak práva, tak povinnosti.

1.3 Zákony upravující problematiku práv dětí a ústavní výchovy

- *Zákon o rodině* (z.č. 94/1963 Sb.) – je stěžejním zákonem v oblasti rodinného práva a upravuje institut manželství, vztahy mezi rodiči a dětmi a výživné. Pro předmět ústavní výchovy je podstatná část druhá – vztahy mezi rodiči a dětmi. Zde je konkrétně

³ <http://www.helcom.cz/view.php?cisloclanku=2005020109>, 3.8.2009

⁴ http://iuridictum.pecina.cz/w/%C3%9Amluva_o_ochran%C4%9B_lidsk%C3%BDch_pr%C3%A1v_a_z%C3%A1kladn%C3%ADch_svobod, 4.8.2009

⁵ http://iuridictum.pecina.cz/W/%C3%9Amluva_o_ochran%C4%9B_lidsk%C3%BDch_pr.. 4.8.2009

upravována rodičovská zodpovědnost, výchovná opatření (pěstounská péče, ústavní výchova, osvojení, poručnictví, opatrovnictví, určení rodičovství).

- *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí* (z.č. 359/1999 Sb.) – Sociálně – právní ochranou se rozumí ochrana práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu, ochrana oprávněných zájmů dítěte včetně ochrany jeho jmění a působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny.⁶ Upravuje postup orgánů sociálně právní ochrany dětí, jež mají především v popisu práce ochranu práv a nároků dětí na příznivý vývoj a řádnou výchovu včetně jejich zájmů a působení na obnovení narušených funkcí rodiny.
- *Zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních* (z.č. 109/2002 Sb.) - zákon upravuje výkon ústavní výchovy v jednotlivých typech zařízení a dále práva a povinnosti dětí umístěných v ústavní výchově, osob odpovědných za výchovu, práva a povinnosti ústavních zařízení (resp. ředitele).⁷
- *Zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže* (z.č. 218/2003 Sb.) - upravuje nařízení ochranné výchovy (pro mladistvé - § 22; pro děti mladší 15 let - § 93), tudíž není úprava jen v trestním zákoně.

2 Sociálně právní ochrana dětí

Výkon sociálně-právní ochrany na místní úrovni pracovníky oddělení sociálně právní ochrany dětí lze považovat za klíčovou činnost, jejímž výsledkem je či není rozhodnutí o nařízení ústavní výchovy. Činnost tohoto oddělení se řídí zejména zákonem č. 359/99 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů a ostatními právními normami spojenými s agendou sociálně – právní ochrany dětí, ve správním obvodu obcí s rozšířenou působností. Zákony upravující tuto problematiku dávají orgánům sociálně-právní ochrany celou řadu pravomocí a možností v práci s rodinou ohroženou odebráním dítěte do ústavní péče.⁸

⁶ Bittner P. *Děti z ústavů!* Liga lidských práv. 2007, s. 11

⁷ tamtéž, s. 11

⁸ tamtéž, s. 17

Pracovníci OSPO zabezpečují zejména výkon náhradní rodinné péče, výkon sociální prevence a sociálně-právního poradenství, přednášky a kurzy zaměřené na řešení výchovných a sociálních problémů, činnosti romského poradce, krizovou intervenci, vymáhání příspěvků na výživu, terénní sociální práci. Orgány sociálně právní ochrany dětí mají v popisu práce především ochranu práv a nároků dětí na příznivý vývoj a řádnou výchovu, včetně jejich zájmů a působení na obnovení narušených funkcí rodiny. Tedy především preventivní práce vůči selhávání rodiny, pomoc při řešení složitých situací rodin, které se jeví jako rizikové a snaha o udržení kompaktní rodiny.

3 Ústavní výchova

3.1 Zákonné vymezení ústavní výchovy

Úprava ústavní výchovy není soustředěna do jediného předpisu, stěžejním je však zákon o rodině - § 46. Z procesního hlediska je rozhodování o nařízení ústavní výchovy upraveno v občanském soudním řádu v rámci ustanovení o péči soudu o nezletilé. Činnost soudů, která je spojena s nařízením ústavní výchovy, je také upravena ve vnitřním a kancelářském řádu pro okresní, krajské a vrchní soudy. Problematika postupu po nařízení ústavní výchovy a sledování jejího výkonu je upravena v zákoně o sociálně-právní ochraně dětí atd.

3.1.1 Ustanovení § 46 zákon o rodině

Citujeme ze zmíněného zákona:

§ 46 /1: Jestliže je výchova dítěte vážně ohrožena nebo vážně narušena a jiná výchovná opatření nevedla k nápravě nebo jestliže z jiných závažných důvodů nemohou rodiče výchovu dítěte zabezpečit, může soud nařídit ústavní výchovu nebo dítě svěřit do péče zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Jestliže je to v zájmu nezletilého nutné, může soud nařídit ústavní výchovu nebo dítě svěřit do péče zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc i v případě, že jiná výchovná opatření nepředcházela. Z důležitých důvodů může soud prodloužit ústavní výchovu až na jeden rok po dosažení zletilosti.

§ 46/2: Před nařízením ústavní výchovy je soud povinen zkoumat, zda výchovu dítěte nelze zajistit náhradní rodinnou péčí nebo rodinnou péčí v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, které mají přednost před výchovou ústavní. Pominou-li po nařízení ústavní výchovy její důvody nebo lze-li dítěti zajistit náhradní rodinnou péči, soud ústavní výchovu zruší.

§ 46/3: Bylo-li nařízeno opatření podle odstavce 1, je soud povinen nejméně jednou za 6 měsíců přezkoumat, zda trvají důvody pro nařízení tohoto opatření nebo zda není možné zajistit dítěti náhradní rodinnou péči. Za tím účelem zejména

- a) si vyžádá zprávy příslušného orgánu sociálně-právní ochrany dětí,
- b) si opatří vyjádření dítěte, je-li ho dítě s ohledem na svůj věk a rozumovou vyspělost schopné, a
- c) vyzve rodiče dítěte k vyjádření jejich stanoviska.⁹

3.1.2 Zajištění péče o nezletilé děti

Citujeme z občanského soudního řádu:

§ 76a/1: Ocitlo-li se nezletilé dítě bez jakékoliv péče nebo jsou-li jeho život nebo příznivý vývoj vážně ohroženy nebo narušeny, předseda senátu předběžným opatřením nařídí, aby bylo předáno do péče osoby, kterou v usnesení označí.

§76a/2: Usnesení o nařízení předběžného opatření podle odstavce 1 se doručuje účastníkům až při provedení jeho výkonu. Účastníkům, kteří nebyli při provedení výkonu přítomni, usnesení doručí dodatečně soud příslušný podle § 88 písm. c) spolu s vyrozuměním, že byl proveden jeho výkon.

§76a/3: Při nařízení předběžného opatření podle odstavce 1 nezletilý nemusí být zastoupen; nemá-li nezletilý zákonného zástupce nebo nemůže-li jej zákonný zástupce v řízení zastupovat, ustanoví mu soud příslušný podle § 88 písm. c) opatrovníka bezodkladně po provedení výkonu předběžného opatření.

§76a/4: Předběžné opatření podle odstavce 1 trvá po dobu tří měsíců od jeho vykonatelnosti; bylo-li před uplynutím této doby zahájeno řízení ve věci samé, pak trvá až do té doby, než se stane vykonatelné rozhodnutí, kterým se toto řízení končí.¹⁰

⁹ HOLUB, M. aj. *Zákon o rodině – Komentář a předpisy související*. 8. vydání. Praha: Linde . 2007, s. 155

¹⁰ BUREŠ, J. aj., *Občanský soudní řád. Komentář*. 5. vydání. Praha: C.H.Beck. 1994, s. 226

Ve shora citovaném usnesení je upraven zvláštní typ předběžného opatření ve věcech péče o nezletilé děti. Důvodem k nařízení tohoto předběžného opatření je stav, kdy se dítě ocitlo bez jakékoliv péče (to se týká např. dětí nalezených, dětí, o které nemá kdo pečovat) nebo jsou život nebo příznivý vývoj dítěte vážně ohroženy nebo narušeny. Předpokladem nařízení je, aby tu byla tak naléhavá potřeba rychlého operativního zákroku, kterou nelze vyřešit nejen rozhodnutím ve věci samé (rozsudkem o výchově dítěte), ale ani nařízením předběžného opatření podle § 76 odst. 1 písm. b) o.s.ř.¹¹ Jedná se o případy, kdy se o dítě nemá kdo postarat, neboť osoby, které o dítě pečovaly, například zemřely, byly hospitalizovány nebo dítě zanechaly v nevhodné péči třetích osob, popř. bez jakéhokoliv zajištění. V úvahu přichází i děti týrané, zneužívané, zanedbávané a to do té míry, že je třeba rychlého zákroku k jejich ochraně. Návrh na nařízení předběžného opatření dle § 76a o.s.ř. může podat k soudu pouze obecní úřad obce s rozšířenou působností a soud musí rozhodnout do 24 hodin od podání návrhu.

3.2 Nařízení ústavní výchovy

Ústavní výchovu může nařídit jen soud. Rozhodnutí, jímž se dítě odnímá z péče rodičů a umisťuje v ústavní péči, zasahuje hluboce jak do práv rodičů, tak i do práv dítěte. Musí proto soud, než přikročí k takovému opatření, velmi pečlivě a úplně vyšetřit všechny okolnosti rozhodné pro posouzení věci.¹² Do ústavní péče může být dítě dáno jen v době jeho nezletilosti. Z důležitých důvodů může však soud ústavní výchovu prodloužit o jeden rok od dosažení zletilosti, ovšem jen tehdy, jestliže nezletilé dítě bylo do ústavu dáno ještě před dosažením 18. roku a do té doby se nepodařilo s úspěchem dosáhnout cíle ústavní výchovy. Nedošlo-li k prodloužení ústavní výchovy, tato končí dosažením 18 let.

V některých případech však nedochází k prodloužení ústavní výchovy soudem, ale je přesto v zájmu dítěte, aby setrvalo a dokončilo přípravu na budoucí povolání, tedy zpravidla studium na střední škole nebo odborném učilišti. Tyto děti, které jsou již zletilé a způsobilé k právním úkonům, mají možnost uzavřít smlouvu s ústavním

¹¹ BUREŠ, J. aj., *Občanský soudní řád. Komentář*. 5. vydání. Praha: C.H.Beck. 1994, s. 226

¹² tamtéž, s. 156

zařízením o prodloužení svého pobytu do ukončení studia a zůstávají v ústavu na základě tohoto smluvního vztahu.¹³

Dětské domovy sepisují se zletilci dohody o prodloužené péči především z důvodu dokončení přípravy na povolání. Jedná se o svěřence, kteří jsou převážně bez rodinného zázemí. Jedná se o případy, kdy příprava na povolání ještě bude trvat jeden až dva roky. Tím se doba pobytu prodlužuje, i když ústavní výchova je ukončena. Děti o této možnosti vědí a mnohé z nich s dobrovolně prodlouženým pobytem po ukončení ústavní výchovy plnoletostí prostě počítají.

3.2.1 Důvody nařízení ústavní výchovy

Zákonné vymezení důvodů k nařízení odebrání dětí do ústavní výchovy je pojato velmi rámcově a nejsou uvedeny konkrétní možné důvody k odebrání dítěte. Z praxe jsou uváděny následující důvody:

- děti bez potřebné péče (rodiče ve VTOS; dítě odloženo nebo opuštěno; rodiče zemřeli)
- syndrom CAN (dítě je týráno, zneužíváno, zanedbáváno)
- děti s poruchami chování (lži, útoky, záškoláctví, agresivita, odmítání autorit, trestná činnost, kontakt s návykovými látkami.)
- děti s psychickým či tělesným postižením, kterým rodiče nedokáží zajistit náležitou péči
- nepříznivá sociální situace rodiny (nevyhovující bytové podmínky, tíživá finanční situace,..)
- patologické jevy v rodině (u rodičů – alkohol, drogy, gamblerství, ..)
- nesprávná výchova (narušená komunikace, nepodnětné rodinné prostředí,..)

¹³ HOLUB, M. aj. *Zákon o rodině – Komentář a předpisy související*. 8. vydání. Praha: Linde . 2007, s. 157

3.3 Realizace ústavní výchovy

Podle ust. § 28 zákona o sociálně-právní ochraně dětí je povinností obecního úřadu obce s rozšířenou působností sjednat dobu a místo přijetí s příslušným ústavním zařízením, jakmile se stane vykonatelným rozsudek o nařízení ústavní výchovy. Soud musí být o každém umístění dítěte, event. o jeho přemístění informován.

Zákon dále upravuje povinnost obecních úřadů obcí s rozšířenou působností sledovat dodržování práv a povinností dítěte při realizaci ústavní (ochranné) výchovy. Toto je prováděno sociálními pracovníky a to nejméně jednou za 3 měsíce. Sledují, jak je zajištěn rozvoj duševních a fyzických schopností dítěte, jak jsou realizována jeho práva, zda i nadále trvají důvody k setrvání dítěte v ústavním zařízení, jak se vyvíjejí vztahy mezi dětmi a jejich rodiči. Jsou oprávněny hovořit s dítětem bez přítomnosti dalších osob, mají právo nahlížet do dokumentace dítěte, která je v ústavu o něm vedena.¹⁴

Soud poté vyžaduje jednou za 6 měsíců po orgánu sociálně právní ochrany dětí podávání zpráv o průběhu ústavní (ochranné) výchovy a zda nedošlo ke změně podmínek umístění dítěte, a zda jej není možné umístit do rodinného prostředí bez ohledu na to, zda se jedná o příbuzné nebo o třetí osoby bez vztahu k rodině dítěte. Zjišťuje také možnost pěstounské péče nebo osvojení, event. umístění v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc.

3.4 Ochranná výchova

Mimo ústavní výchovu může být nařízena ochranná výchova podle ustanovení § 22 zákona č. 218/2003 Sb. o soudnictví ve věcech mládeže. Jedná se sice spíše o předpis trestněprávního zaměření, ale dotýká se i vztahů rodinně-právních. Soud pro mládež může uložit mladistvému ochrannou výchovu za těchto podmínek:

- a) o výchovu mladistvého není náležitě postaráno a nedostatek řádné výchovy nelze odstranit v jeho vlastní rodině nebo v rodině, v níž žije,

¹⁴ HOLUB, M. aj. *Zákon o rodině – Komentář a předpisy související*. 8. vydání. Praha: Linde . 2007, s. 158

- b) dosavadní výchova dítěte byla zanedbána,
- c) prostředí, v němž nezletilý žije, neposkytuje záruku jeho řádné výchovy.¹⁵

Soud vždy musí zkoumat, zda v dané věci nepostačuje ústavní výchova podle zákona o rodině, tudíž musí pečlivě zkoumat a zjišťovat veškeré okolnosti ohledně poměrů mladistvého.

U dětí starších 12 let, ale mladších 15 let, které se dopustily činu jinak trestného, je ochranná výchova ukládána obligatorně tehdy, jestliže dítě spáchalo čin, za nějž trestní zákon ve zvláštní části dovoluje uložení výjimečného trestu. Fakultativně je ochranná výchova dětem mladším 15 let ukládána tehdy, jestliže to odůvodňuje povaha spáchaného činu jinak trestného a je-li to nezbytně nutné k zajištění jeho řádné výchovy.¹⁶

Ochranná výchova trvá po dobu, dokud to vyžaduje její účel, nejdéle však do dosažení věku 18 let, vyžaduje-li to zájem mladistvého, může soud pro mládež ochrannou výchovu prodloužit do dovršení jeho devatenáctého roku. Soud pro mládež může rovněž přeměnit ochrannou výchovu na ústavní výchovu nebo může rozhodnout o podmíněném umístění mladistvého mimo takové výchovné zařízení. Přitom může být mladistvému uložen dohled probačního úředníka nebo jiné výchovné opatření.¹⁷

3.5 Zrušení ústavní výchovy

Pominou-li podmínky ústavní výchovy, soud ji zruší. Přitom podle okolností může být učiněno jiné výchovné opatření, např. vysloven dohled nad nezletilým nebo může být nezletilý dán do výchovy jiného občana než rodině, anebo může být dítě svěřeno do pěstounské péče. Rozhoduje se v rámci náhradní rodinné péče (NRP).

¹⁵ HOLUB, M. aj. *Zákon o rodině – Komentář a předpisy související*. 8. vydání. Praha: Linde . 2007, s. 163

¹⁶ http://www.upol.cz/fileadmin/user_upload/PF-dokumenty/KOP/rodinne_pravo/_a_ochrann_v_chova-46_ZOR.doc 3.8.09

¹⁷ tamtéž, 3.8.09

3.6 Systém školských ústavních zařízení

Dle zákona č. 109/2002Sb., ve znění pozdějších předpisů (dále jen "zákon č. 109/2002 Sb."), se jedná o tyto typy zařízení: diagnostický ústav, dětský domov, dětský domov se školou a výchovný ústav. Citovaný zákon rovněž stanoví úkoly jednotlivých zařízení, určení a obecně práva a povinnosti. Ústavní zařízení, kde je ústavní výchova vykonávána, jsou diferencována podle věku dítěte, podle jeho fyzických a psychických vlastností a podle povahy závad, které se u dítěte vyskytují. O výběru vhodného ústavního zařízení rozhoduje diagnostický ústav.¹⁸

3.6.1 Diagnostický ústav

Jedná se o zařízení prvního kontaktu pro děti, které mají být umístěny v zařízeních pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy. Přijímány jsou děti školního věku s nařízenou ústavní výchovou, uloženou ochrannou výchovou nebo soudem vydaným předběžným opatřením o umístění. Diagnostický ústav na základě výsledků komplexního vyšetření, zdravotního stavu dětí a volné kapacity jednotlivých zařízení děti umísťuje do dětských domovů, dětských domovů se školou nebo výchovných ústavů s výjimkou dětí přijatých do diagnostického ústavu na základě žádosti zákonných zástupců nezletilých, kteří požádali o umístění nezletilců v důsledku jejich poruch chování. Těmto dětem je poskytována preventivně výchovná péče. Pobyt dítěte v diagnostickém ústavu trvá zpravidla 8 týdnů.

3.6.2 Dětský domov

Účelem dětského domova je zajišťovat péči o děti s nařízenou ústavní výchovou, které nemají závažné poruchy chování. Tyto děti se vzdělávají ve školách, které nejsou součástí dětského domova. Ve vztahu k dětem plní dětský domov zejména úkoly výchovné, vzdělávací a sociální. Jsou sem zpravidla umísťovány děti od 3 do 18 let. Do dětského domova se rovněž umísťují nezletilé matky spolu s jejich dětmi. Při

¹⁸ HOLUB, M. aj. *Zákon o rodině – Komentář a předpisy související*. 8. vydání. Praha: Linde . 2007, s. 160

umísťování dětí do rodinného dětského domova musí být zohledněna co nejkratší vzdálenost od původního rodiště dítěte, respektují se i sourozenecké vazby.

Kazuistika z praxe:

Šestice dětí musela být umístěna do dětského diagnostického ústavu neboť rodiče se nedokázali o své děti postarat, otec byl propuštěn ze zaměstnání a matka byla poživatelkou částečného invalidního důchodu. Pro neplacení nájemného, byla rodina vystěhována z nájemního bytu. Nakonec se podařilo děti umístit všechny najednou do dětského domova zhruba 30 km od rodiště. Bylo problematické najít volná místa tak, aby byli sourozenci spolu, aby se nepřetrhala sourozenecká vazba.

3.6.3 Dětský domov se školou

Účelem dětského domova se školou je zajišťovat péči o děti s nařízenou ústavní výchovou, mají-li závažné poruchy chování nebo které pro svou přechodnou nebo trvalou duševní poruchu vyžadují výchovně léčebnou péči nebo s uloženou ochrannou výchovou.¹⁹ Jsou sem zpravidla umísťovány děti od 6 let do ukončení povinné školní docházky. Jsou sem zařazovány také nezletilé matky se závažnými poruchami chování nebo duševní poruchou vyžadující výchovně léčebnou péči a to se svými dětmi.

3.6.4 Výchovný ústav

Výchovný ústav pečuje o děti starší 15 let se závažnými poruchami chování, u nichž byla nařízena ústavní výchova nebo uložena ochranná výchova. Ve vztahu k dětem plní zejména úkoly výchovné, vzdělávací a sociální.²⁰ Výchovné ústavy se zřizují odděleně pro děti s nařízenou ústavní výchovou a uloženou ochrannou výchovou, popř. jako výchovná skupina pro děti, které jsou nezletilými matkami, a jejich děti, které vyžadují výchovně léčebnou péči. Může sem být umístěno i dítě starší 12 let, má-li uloženou ochrannou výchovu a v jeho chování se projevují tak závažné poruchy, že nemůže být umístěno v dětském domově se školou. Výjimečně, v případech zvláště závažných

¹⁹ Z.č. 109/2002 Sb. ve znění pozdějších předpisů

²⁰ tamtéž

poruch chování, lze do výchovného ústavu umístit i dítě s nařízenou ústavní výchovou mladší 15 let.²¹

4 Náhradní rodinná péče

Náhradní rodinná péče je forma péče o děti, kdy je dítě vychováváno „náhradními“ rodiči v prostředí, které se nejvíce podobá životu v přirozené rodině. Tou je u nás zejména adopce (osvojení) a pěstounská péče.²² V takových případech je nutné přihlížet jak k osobě dítěte, tak k osobám, kterým bude dítě svěřeno. Při výběru žadatelů a jejich přiřazení k určitému dítěti a naopak dítěte k určitým pěstounům či osvojitelům se musí přihlížet k určitým faktorům:

- a) *Činitele právní* – výběr a formu náhradní rodinné péče předznamenává sociálně právní situace dítěte, tj. dítě musí být právně volné – tedy dítě, u kterého jeho rodiče dali souhlas k osvojení nebo byli zbaveni rodičovských práv a odpovědnosti; pokud tomu tak není, nelze dítě umístit do osvojení, ale pouze do některé z forem pěstounské péče nebo do ústavního zařízení.²³
- b) *Biofyzické faktory „danosti“* – Pokud jde o hereditu, nemělo by riziko možného závažného geneticky podmíněného poškození dítěte překročit v případě osvojení hranici 10%. V případě vyššího rizika je vhodným řešením pěstounská péče.²⁴ Žadatelé musejí být podrobně seznámeni se všemi riziky, ohroženími a postiženími dítěte a musejí bez nátlaku souhlasit, resp. zvolit si takto ohrožené či postižené dítě. Je také třeba si uvědomit i vzhledových vlastností dětí pokud jde o tělesný zjev.
- c) *Vývojoví činitelé* – pro kojenecký věk je specifickou indikací osvojení /za dodržení úspěšnosti svazku/. Specifickou indikací může být i pěstounská péče – např. kojeneček z větší sourozenecké skupiny nalezne spolu se svými biologickými sourozenci místo v SOS dětské vesničce nebo ve velké pěstounské rodině vedené manželským párem. Kontraindikací nebo řešením z nouze je pro kojence zařízení klasické kolektivní péče. Věk předškolní je limitem pro osvojení. U dětí nad 5 – 6 let je vhodnější některá

²¹ Z.č. 109/2002 Sb. ve znění pozdějších předpisů

²² MATĚJČEK, Z. *Náhradní rodinná péče*. 1. vydání. Praha: Portál. 1999, s. 31

²³ MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*. 1. vydání. Praha: Portál. 2003, s. 225

²⁴ tamtéž, s. 225

z forem pěstounské péče.²⁵ V úvahu je třeba také brát vývojovou úroveň a inteligenci dítěte. Např. děti s mentálními defekty lze umístit do některé z forem pěstounské péče. Vývojová poškození prostředím, zejména psychická deprivace a její následky, si vyžadují prostředí, které je léčebné a nápravné.²⁶

d) *Sociální činitelé* – berou se v úvahu osoby patřící k biologické rodině dítěte /rodiče, sourozenci, prarodiče apod./. Např. pokud přichází v úvahu kontakt rodičů a prarodičů s dítětem, nepřichází v úvahu adopce.

e) *Situační činitelé* – dostupnost odborných služeb, léčebné a rehabilitační péče ovlivňuje mj. volbu určité lokality a tím i určité náhradní, povětšinou pěstounské rodiny. Důležitá je i okolnost vzdálenosti dítěte od jeho původní rodiny.

4.1 Osvojení

Osvojení je institut, který má v největší možné míře vytvořit vztahy, jaké jsou mezi rodiči a jejich dětmi tam, kde se přirozené podmínky pro rodičovský vztah nemohou v plné míře uplatnit. Základním účelem osvojení je vytvořit nezletilým dětem, jimž se nedostává řádné výchovy ze strany rodičů, příznivé rodinné prostředí, v němž by byly zajištěny všechny předpoklady pro jejich harmonickou výchovu. Osvojením také vznikají příbuzenské vztahy mezi osvojitelovými příbuznými a osvojencem. Osvojení dítěte je významným rozhodnutím o jeho osobním stavu, a je proto vždy třeba pečlivě zjišťovat, zda všechny zákonné podmínky pro osvojení jsou splněny.²⁷ Před rozhodnutím o osvojení se musí zjišťovat osobní, rodinné i hospodářské poměry osvojitelů a prostředí, v němž žijí. O osvojení rozhoduje soud a před jeho rozhodnutím musí uplynout nejméně 3 měsíce, po které zájemce o dítě pečuje zcela na své náklady. Osvojit lze jen nezletilé dítě.²⁸ Zákon rozlišuje dva druhy osvojení: Zrušitelné a nezrušitelné. Osvojením nezaniká ústavní výchova. Je třeba soudem rozhodnout o zrušení ústavní výchovy.

²⁵ MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*. 1. vydání. Praha: Portál. 2003, s. 226

²⁶ tamtéž, s. 226

²⁷ HOLUB, M. aj. *Zákon o rodině – Komentář a předpisy související*. 8. vydání. Praha: Linde. 2007, s. 217

²⁸ MATEJČEK, Z. *Náhradní rodinná péče*. 1. vydání. Praha: Portál. 1999, s. 33

4.1.1 Osvojení zrušitelné

Osvojení zrušitelné nebo-li prosté, je péče, kdy práva a povinnosti rodičů přecházejí na osvojitele, ale v rodném listu dítěte zůstávají uvedeni původní rodiče dítěte. Prosté osvojení lze zrušit. Vzájemná práva a povinnosti mezi osvojencem a původní rodinou osvojením zanikají. Tento typ osvojení je využíván, respektive je podmínkou, v případě přijetí dítěte mladšího jednoho roku, neboť nezrušitelně osvojit lze pouze dítě starší jednoho roku.²⁹

4.1.2 Osvojení nezrušitelné

Osvojení nezrušitelné, tj. adopce 2. stupně, je v praxi častěji využívána a od prosté se odlišuje tím, že osvojitelé jsou zapsáni do rodného listu dítěte namísto rodičů. Toto osvojení nelze zrušit. Osvojit dítě může manželská dvojice, manžel(ka) rodiče dítěte, nebo jedinec. Osvojení jedincem je podle zákona možné v případě, že je předpoklad, že toto osvojení bude plnit svoje společenské poslání. O osvojení rozhoduje soud.³⁰

4.2 Pěstounská péče

Pěstounská péče je státem garantovaná forma náhradní rodinné péče, která zajišťuje dostatečné hmotné zabezpečení dítěte i přiměřenou odměnu těm, kteří se ho ujali.³¹ Dítě se svěřuje do péče jedince nebo manželské dvojice. Pěstouni mají právo rozhodovat o běžných věcech dítěte, k výkonu mimořádných záležitostí žádají souhlas rodičů, případně rozhodnutí za ně vydává soud. Pěstounská péče může být také zrušena v době jejího trvání rozhodnutím soudu.³² Soud může zrušit pěstounskou péči jen z důležitých důvodů. Učiní tak vždy, když o to požádá pěstoun. Pěstounská péče zaniká dosažením zletilosti dítěte, tj. v jeho 18 letech.³³

²⁹ MATĚJČEK, Z. *Náhradní rodinná péče*. 1. vydání. Praha: Portál. 1999, s. 33

³⁰ tamtéž, s. 33

³¹ <http://www.icm.cz/pestounska-pece>, 9.8.09

³² MATĚJČEK, Z. *Náhradní rodinná péče*. 1. vydání. Praha: Portál. 1999, s. 35

³³ http://www.fod.cz/stranky/adopce/nrp/pest_pece.htm, 9.8.09

Pěstoun je povinen o dítě osobně pečovat. Při péči o dítě vykonává přiměřeně práva a povinnosti rodičů. Nemá vyživovací povinnost k dítěti. Právo zastupovat ho a spravovat jeho záležitosti má jen v běžných věcech. Má-li pěstoun za to, že rozhodnutí zákonného zástupce dítěte není v souladu se zájmem dítěte, může se domáhat rozhodnutí soudu.³⁴ Pěstounská péče je určena především dětem, které ze zdravotních nebo sociálních důvodů nemohou být osvojeny. Často jde o děti starší a skupiny sourozenců. Cílem pěstounské péče jakožto instituce je poskytnout náhradní rodinné prostředí dětem, jestliže:

- a) nemohou dlouhodobě vyrůstat v prostředí rodiny tvořené jejich vlastními biologickými rodiči;
- b) ústavní (neosobní či málo personalizovaná) péče ohrožuje či narušuje jejich vývoj;
- c) nemohou být z nejrůznějších důvodů (právních, zdravotních, sociálních, psychologických) svěřeny do osvojení.³⁵

4.2.1 Typy pěstounské péče

V České republice se uplatňují převážně 2 typy pěstounské péče: individuální a skupinová.

Individuální – probíhá v běžném rodinném prostředí. Jde o svazek poněkud volnější než osvojení. Pěstounství už z principu nepřipouští stylizaci do postavení rodičů vlastních, nebo ji přinejmenším velice ztěžuje. Vnější znaky identity (křestní jméno a příjmení, jména rodičů a ostatní údaje z identifikačních dokladů) si dítě do nového svazku přináší z vlastní rodiny. Fakt, že pěstounský svazek není definitivní (i když je samozřejmě žádoucí, aby byl pokud možno trvalý), „uvolňuje“ pěstouny i k tomu, aby přijímali děti s postižením nebo s problematickou vývojovou prognózou.³⁶ Novela zákona o rodině zavedla zcela novou formu náhradní rodinné péče, kterou je možno zařadit do individuální pěstounské péče a to je tzv. pěstounská péče na přechodnou dobu. Ta je

³⁴ HOLUB, M. aj. *Zákon o rodině – Komentář a předpisy související*. 8. vydání. Praha: Linde . 2007, s. 144

³⁵ MATĚJČEK, Z. *Náhradní rodinná péče*. 1. vydání. Praha: Portál. 1999, s. 35

³⁶ tamtéž, s. 47

dětem poskytována po nezbytně nutnou, relativně krátkou dobu, a to nejčastěji v samotných domácnostech pěstounů. Umístění dítěte do takové péče předpokládá po uplynutí určité – blíže neurčené – doby návrat dítěte zpět do péče jeho rodičů nebo osoby z okruhu širší rodiny, nebo svěřeni dítěte do náhradní rodinné péče. Dítě svěřené do pěstounské péče na přechodnou dobu by mělo být v takovém zdravotním stavu, který nevyžaduje poskytování speciální péče. Nejde zde o alternativu k předadopční péči, ale o zajištění dítěte do doby, než bude rodič schopen péči o dítě převzít, popř. než se vyřeší situace dítěte jiným odpovídajícím způsobem. Pěstoun má pouze vykonávat péči o osobu dítěte.³⁷

Skupinová - probíhá v takzvaných zařízeních pro výkon pěstounské péče (veliké pěstounské rodiny, někdy i s vlastními dětmi) nebo v SOS vesničkách. Ve vesničkách je péčí pověřena matka – pěstounka, která bydlí se svěřenými dětmi v samostatném domku. Děti je kolem šesti a jsou různého pohlaví a věku. Deset až dvanáct domků tvoří vesničku.³⁸ Pěstouni zde působí na základě pracovní smlouvy či dohody o pracovní činnosti, uzavřené s institucí, která zařízení zřídila nebo která je spravuje. I zařízení skupinové pěstounské péče však právně fungují na základě zákona o pěstounské péči.³⁹ Po stránce právní není závažných rozdílů proti pěstounské péči individuální. Podstatným rozdílem je však skladba rodiny, daná především velkým počtem „sourozenců“ – obvykle 6 a více dětí v rodině. Jsou tu děvčata i chlapci, přičemž věkové rozvrstvení přibližně odpovídá rodinné situaci. Jde tedy o velkou (dnes nezvykle velkou) rodinu, kde v jednom případě jsou vychovateli oba manželé – pěstouni, v druhém případě jen matka – pěstounka, která má ku pomoci další ženu, tj. „tetu.“⁴⁰ Při více dětech se ještě dále zvyšuje porozumění pro individuální charakteristiky dětí, snižují se nároky na jejich sociální úspěšnost a zvyšuje se tolerance k jejich nedostatkům. Mezi dětmi se navozuje zcela přirozeně dělba práce a úkolů.⁴¹

Hostitelská péče – jedná se o termín, který naše legislativa nezná, v praxi je však možné se s ní setkat. Jedná se o péči, kdy jednotlivec nebo pár udržuje kontakt s dítětem nebo

³⁷ HOLUB, M. aj. *Zákon o rodině – Komentář a předpisy související*. 8. vydání. Praha: Linde. 2007, s. 146

³⁸ <http://www.rodina.cz/clanek5703.htm>, 9.8.09

³⁹ MATĚJČEK, Z. *Náhradní rodinná péče*. 1. vydání. Praha: Portál. 1999, s. 36

⁴⁰ tamtéž, s. 47

⁴¹ tamtéž, s. 48

mladým člověkem, který vyrůstá v dětském domově. Dítě rodinu (nebo jednotlivce) navštěvuje a tráví s ní čas, nejčastěji v době víkendů nebo prázdnin. Nevzniká mezi nimi žádný právní vztah.⁴²

4.2.2 Dávky pěstounské péče

Těmito dávkami se přispívá na potřeby spojené s péčí o dítě, o které se rodiče nemohou nebo nechtějí starat a které je svěřené do pěstounské péče. S výjimkou sociálního příplatku může pěstounovi a dítěti svěřenému do pěstounské péče vzniknout nárok i na další dávky státní sociální podpory, např. na rodičovský příspěvek, přídavek na dítě apod.

a) Příspěvek na úhradu potřeb dítěte:

Nárok na dávku má dítě svěřené do pěstounské péče a po jejím skončení (po 18. roce věku) nejdéle do 26 let, zůstane-li dítě nezaopatřené a ve společné domácnosti s bývalým pěstounem. Výše příspěvku na úhradu potřeb nezaopatřeného dítěte činí 2,3 násobek životního minima dítěte, v případě zdravotního postižení se příspěvek zvyšuje.

b) Odměna pěstouna

Tato dávka je projevem určitého společenského uznání osoby pečující o cizí dítě v pěstounské péči. Výše odměny je stanovena ve výši částky životního minima jednotlivce za každé svěřené dítě. Pečuje-li pěstoun alespoň o 3 svěřené děti nebo o jedno svěřené dítě, které je osobou závislou na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni II., III., IV. činí odměna pěstouna 5,5 násobek životního minima jednotlivce, přičemž za každé další svěřené dítě se odměna dále zvyšuje.

c) Příspěvek při převzetí dítěte

Účelem jednorázové dávky je přispět na nákup potřebných věcí pro dítě, přicházející do náhradní rodinné péče. Výše příspěvku je stanovena pevnými částkami podle věku dítěte. Do 6 let – 8.000,- Kč, 6 – 15 let – 9.000,- Kč, 15-18 let – 10.000,- Kč.

⁴² <http://www.icm.cz/pestounska-pece>, 9.8.09

d) Příspěvek na zakoupení motorového vozidla

Dávka náleží pěstounovi, který má v pěstounské péči nejméně čtyři děti. Podmínkou nároku dále je, že vozidlo nesmí pěstoun používat pro výdělečnou činnost. Příspěvek je poskytován ve výši 70% pořizovací ceny vozidla, resp. ceny opravy vozidla, nejvýše však 100.000,- Kč.⁴³

5 Jiné možnosti úpravy výchovy a výživy nezletilých dětí

5.1 Svěření dítěte do výchovy třetí osoby

Podmínkou svěření dítěte do výchovy jiného občana nebo společné výchovy manželů, kteří nejsou rodiči dítěte je, že to vyžaduje zájem dítěte. Důvody pro takové opatření mohou být subjektivní, tkvící v podstatě v nedostacích výchovy ve vlastní rodině, nebo i objektivní, spočívající v okolnostech nezávislých na jednání rodičů, jako nemoc v rodině, nevhodné bytové poměry, úmrtí obou rodičů apod. Dítě může být svěřeno do výchovy třetí osoby i z jiných příčin než pro výchovné selhání, kupř. z důvodů zdravotního stavu dítěte nebo rodičů, z důvodů citových vazeb, sociálních příčin atp.⁴⁴

Při rozhodování o výchově dítěte je výjimečně dávána přednost prostředí, na které je dítě zvyklé, ve kterém prospívá. Při výběru vhodné osoby má být dána přednost příbuznému dítěte. Rozsah práv a povinností takové osoby není zákonem vymezen, protože se toto vymezuje vždy v daném konkrétním případě. Zpravidla je tento občan (příp. manželé) oprávněn a povinen zajistit výkon péče o nezletilého, zejména jeho výchovu a výživu a v běžných záležitostech řídit jeho jednání a jednat za něj, s dalším vymezením, že o rozhodování ve věcech, jež nejsou běžnou záležitostí (např. volba povolání, studia, správa majetku nezletilého apod.), této osobě (manželům) nepřísluší, nebo jí přísluší společně s rodiči. Rovněž se ve většině případů vyslovuje oprávnění takové osoby (manželů) přijímat pro dítě výživné a s ním hospodařit (event. ho i soudně vymáhat). Svěření do péče jiného občana než rodiče je krátkodobou formou řešení situace dítěte. Dítě je krátkodobě svěřeno do péče konkrétní osoby, která za něj nese osobní odpovědnost.⁴⁵

⁴³<http://www.mpsv.cz/cs/2> 3.10.2008

⁴⁴ HOLUB, M. aj. *Zákon o rodině – Komentář a předpisy související*. 8. vydání. Praha: Linde . 2007, s. 138

⁴⁵ MATEJČEK, Z. *Náhradní rodinná péče*. 1. vydání. Praha: Portál. 1999, s. 35

5.2 Poručenství

Soud ustanoví dítěti poručníka, jestliže rodiče dítěte zemřeli, byli zbaveni rodičovské zodpovědnosti, výkon jejich rodičovské zodpovědnosti byl pozastaven, nebo nemají způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu. Poručník je povinen nezletilého vychovávat, zastupovat a spravovat jeho majetek místo jeho rodičů. (§ 78 zákona o rodině). Poručník nahrazuje plně péči rodičů dítěte, má nezletilému poskytnout výchovu v takové míře, jako ji dávají dítěti řádní a pečliví rodiče. Je třeba, aby tuto úlohu poručník převzal dobrovolně, nelze nikoho ustanovit poručníkem bez jeho souhlasu. Důležité je, aby byly dány předpoklady pro to, že mezi poručníkem a dítětem vznikne citový vztah, který umožní plnit výchovné účely. Poručník plní své úkoly ze zájmu o nezletilého a se zřetelem na společenský význam této funkce. Je vyloučeno, aby poručník, ustanovený dítěti podle § 78 odst. 1 zák. o rodině byl současně pěstounem.⁴⁶

Při výběru poručníka se přihlíží k osobě, kterou označili rodiče dítěte nebo k osobě příbuzné nebo blízké dítěti, aby byly zachovány stávající rodinné vazby. Není-li takováto vhodná osoba, soud ustanoví poručníkem příslušný orgán sociálně-právní ochrany dětí. To zejména pak v takovém případě, kdy je dítě svěřeno do náhradní výchovy jiné osoby, pěstounovi nebo ústavu. Poručník odpovídá soudu za řádné plnění své funkce a je povinen soudu podávat jednou ročně zprávy o osobě poručenec, tj. o jeho zdraví, školních výsledcích, o různých významných událostech ... a účty ze správy jeho majetku. Pokud je tedy poručník schopen zabezpečit všechny funkce vymezené v § 78 zák. o rodině, tedy i výchovu dítěte, jedná se mimo jiné o rozhodnutí o výchově a výživě nezletilého. Funkce poručníka nezakládá vyživovací povinnost k dítěti. Funkce poručníka zaniká jednak tím, že soud jej na základě jeho vlastního návrhu funkce zproští nebo tím, že soud poručníka z funkce odvolá, stal-li se pro výkon funkce nezpůsobilý nebo porušuje-li vážným způsobem své povinnosti. Poručenství též zaniká, jestliže poručenec zemře nebo dosáhne zletilosti, anebo jestliže nezletilý starší 16 let uzavře manželství. Poručenství též zaniká osvojením nezletilého a dále tím, že nabude právní moci rozhodnutí, kterým pozastavení nebo zbavení rodičovské zodpovědnosti alespoň u jednoho z rodičů bude zrušeno. To platí také v případě, jestliže rodičům nebo alespoň jednomu z nich bude vrácena plná způsobilost k právním

⁴⁶ MATEJČEK, Z. *Náhradní rodinná péče*. 1. vydání. Praha: Portál. 1999, s. 259

úkonům. Funkce poručníka zaniká rovněž, jestliže poručník zemře.⁴⁷ Pokud byl poručník ustanoven dítěti, jehož rodiče byli sami nezletilí, zaniká funkce poručníka dosažením jejich zletilosti.

5.3 Opatrovnictví

Dle ustanovení § 83 odst. 1 zákona o rodině vedle případu střetu zájmů zákonných zástupců a dítěte nebo mezi dětmi týchž rodičů navzájem (§ 37 odst.1), ohrožení majetkových zájmů dítěte (§37b), omezení rodičovské zodpovědnosti (§ 44 odst. 2) a řízení o osvojení (§68b), ustanoví soud opatrovníka též v případech, kdy je to v zájmu dítěte z jiných důvodů třeba.⁴⁸ Mezi jiné důvody může patřit nečinnost rodičů, jež by mohla ohrozit zájmy dětí. Např. rodiče neuplatňují nároky dítěte na sociální dávky, neúčastní se vyřizování školních nebo studijních záležitostí dětí apod. Jednak se tak může dít z důvodů neznalosti rodičů dané problematiky, nedostatečné sociální orientace, někdy však je nečinnost také projevem jejich nezájmu a lhostejnosti vůči dítěti. V takovém případě je na orgánu sociálně právní ochrany dětí a následně soudu, aby zvážil další možný postup v řešení zájmů nezletilých dětí. Opatrovníkem může být ustanoven orgán sociálně-právní ochrany dětí, ale např. i ředitel dětského domova, v němž je dítě umístěno, jiný pověřený pracovník tohoto zařízení, instituce zdravotně postižených dětí, kurátor nebo instituce zabývající se prevencí trestné činnosti mládeže, církevní instituce nebo její pracovník apod. Ve všech případech je pro soud podstatné zjištění odborných znalostí a způsobilosti této osoby funkci opatrovníka vykonávat, jakož i ochota funkci opatrovníka převzít a plnit úkoly z ní vyplývající způsobem, který bude nezletilému ku prospěchu.⁴⁹ Soud musí určit rozsah práv a povinností opatrovníka a tento odpovídá za řádné provedení úkolu a podléhá v tom směru doзору soudu.

⁴⁷ HOLUB, M. aj. *Zákon o rodině – Komentář a předpisy související*. 8. vydání. Praha: Linde. 2007, s. 266

⁴⁸ tamtéž, s. 267

⁴⁹ tamtéž, s. 268

PRAKTICKÁ ČÁST

6 Cíl a předpoklady

V naší bakalářské práci jsme si stanovili základní cíl, kterým je zjistit důvody, pro které jsou podávány k soudu v České Lípě návrhy na nařizování ústavní výchovy a zjistit, zda existuje i jiná možnost než nařízení ústavní výchovy. Dále jsme si stanovili předpoklady, které budeme v této empirické části ověřovat a které úzce souvisí s analýzou příčin nařizování ústavní výchovy nad dětmi na Českolipsku.

P 1: Lze předpokládat, že více jak 30% dětí je navrhováno do ústavní výchovy z důvodů, které nejsou výslovně uvedeny v zákoně o rodině.

P 2: Lze předpokládat, že do ústavní výchovy je v období posledních tří let umisťováno více jak 60% dětí z důvodu narůstajících poruch chování.

7 Základní metody a techniky práce

7.1 Studium opatrovnických spisů

Studium opatrovnických spisů a následná analýza dat byla získána z dostupné dokumentace z období let 2006 až 2008.

Pro potřebu praktické části jsme využili tuto metodu studia opatrovnických spisů vedených u Okresního soudu v České Lípě a to zejména ty, kde byla v letech 2006 – 2008 nařízena ústavní výchova. Byly sledovány veškeré důležité skutečnosti, které se týkaly zejména důvodů, pro které byl návrh na nařízení ústavní výchovy podáván a následně pro které byla ústavní výchova nařízena a dále do jakých zařízení byly děti umisťovány.

7.2 Nestandardizovaný dotazník

Formou nestandardizovaného dotazníku jsme oslovili tři soudkyně okresního soudu, které mají několikaletou soudní praxi a to zejména na opatrovnickém oddělení. Dotazy se týkaly důvodů nařizování ústavní výchovy a alternativ k možnosti nařízení ústavní výchovy.

Dotazník byl zaměřen na názory odborníků v soudní opatrovnické praxi v oblasti nařizování ústavní výchovy a dalších možností řešení krizové situace dětí.

7.3 Pozorování

Při sběru dat jsme použili přímé pozorování, neboť pracujeme v oblasti ústavní problematiky dětí a můžeme na základě naší praxe mnohé informace porovnávat a blíže komentovat.

7.4 Analýza sekundárních zdrojů

Analýza sekundárních zdrojů byla pro nás nezbytná ke sběru dat a informací nejen při tvorbě teoretické části, ale i v empirickém průzkumu.

8 Charakteristika zkoumaného vzorku

Průzkumové šetření jsme zaměřili na opatrovnické spisy Okresního soudu v České Lípě, kde byl v letech 2006, 2007 a 2008 podán návrh na nařízení ústavní výchovy u nezletilých dětí a zejména na ty, kde byla ústavní výchova nařízena. Za rok 2006, 2007 a 2008 se rozhodlo o nařízení ústavní výchovy v 91 spisech a týkalo se 106 dětí.

9 Vyhodnocení průzkumového šetření

9.1 Vyhodnocení výsledků zjištěných studiem opatrovnických spisů

Za kalendářní rok 2006 bylo o nařízení ústavní výchovy rozhodnuto ve 28 spisech a týkalo se 31 dětí, z toho 12 dívek a 19 chlapců. Za kalendářní rok 2007 bylo o nařízení ústavní výchovy rozhodnuto ve 27 spisech a týkalo se 31 dětí, z toho 13 dívek a 18 chlapců. Za kalendářní rok 2008 se rozhodlo o nařízení ústavní výchovy ve 36 spisech a týkalo se 44 dětí, z toho 17 dívek a 27 chlapců.

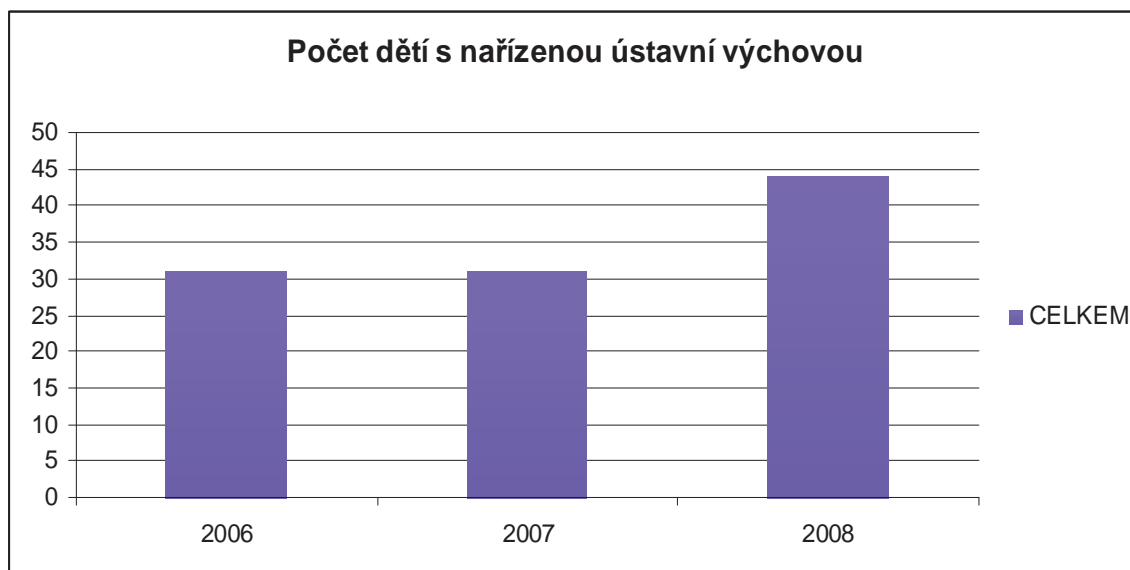
Tabulka č. 1: Počet dětí, u kterých byla v roce 2006, 2007 a 2008 nařízena ústavní výchova

ROK	POČET DĚTÍ, U KTERÝCH BYLA NAŘÍZENA ÚSTAVNÍ VÝCHOVA
2006	31
2007	31
2008	44
CELKEM	106

Tabulka č. 2: Počet děvčat a chlapců, u kterých byla v roce 2006, 2007 a 2008 nařízena ústavní výchova

ROK	CELKEM	DÍVKY	CHLAPCI
2006	31	12	19
2007	31	13	18
2008	44	17	27
CELKEM	106	42	64

Graf č. 1: Počet dětí, u kterých byla nařízena ústavní výchova v roce 2006, 2007 a 2008

Z tabulky a grafu vyplývá, že v roce 2006 byla ústavní výchova nařízena u 31 dětí, z toho u 12 dívek a 19 chlapců. Dívky zaujímaly 39%, chlapci 61%. V roce 2007 byla ústavní výchova nařízena u 31 dětí a z toho dívky zaujímaly 42% a chlapci 58%. V roce 2008 byla ústavní výchova nařízena u 44 dětí, z toho dívky zaujímaly 39% a chlapci 61%. Co se týče poměrů dívky – chlapci, toto je téměř na stejné úrovni, ale v porovnání v množství nařízených ústavních výchov, jejich počet v roce 2008 oproti roku 2007 vzrostl o 40%. V roce 2007 byla nařízena u 31 dětí, v roce 2008 u 44 dětí. V roce 2006 se jednalo o 31 dětí, stejný počet jako v roce 2007.

Tabulka č. 3: Věkové rozdělení dětí s ústavní výchovou v roce 2006

VĚKOVÉ ROZMEZÍ	POČET	DÍVKY	CHLAPCI
0-3	2	0	2
4-6	2	1	1
7-10	3	0	3
11-15	17	8	9
16-18	7	3	4
CELKEM	31	12	19

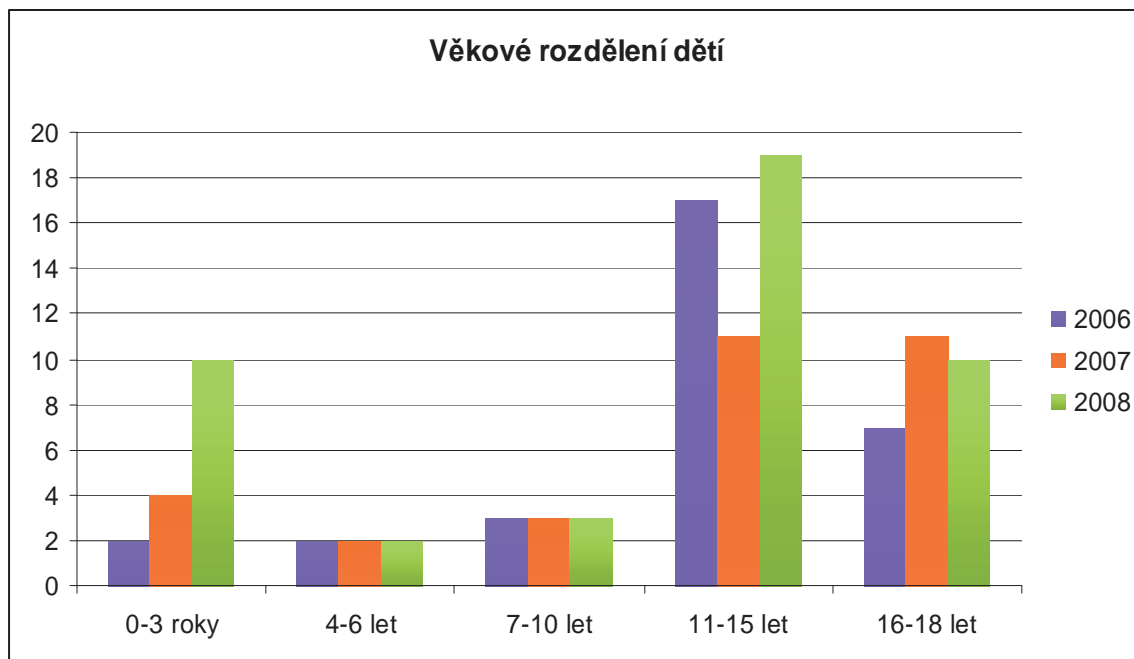
Tabulka č. 4: Věkové rozdělení dětí s ústavní výchovou v roce 2007

VĚKOVÉ ROZMEZÍ	POČET	DÍVKY	CHLAPCI
0-3	4	2	2
4-6	2	0	2
7-10	3	0	3
11-15	11	7	4
16-18	11	4	7
CELKEM	31	13	18

Tabulka č. 5: Věkové rozdělení dětí s ústavní výchovou v roce 2008

VĚKOVÉ ROZMEZÍ	POČET	DÍVKY	CHLAPCI
0-3	10	6	4
4-6	2	0	2
7-10	3	1	2
11-15	19	7	12
16-18	10	3	7
CELKEM	44	17	27

Graf č. 2: Věkové rozdělení dětí s ústavní výchovou za období od r. 2006 do r.2008

Z tabulek a grafu vyplývá, že nejvíce umístěných dětí v letech 2006 – 2008 jsou děti ve věku 11 – 15 let. V roce 2006 to bylo 17 dětí, což představuje 55% umístěných dětí, v roce 2007 to bylo 11 dětí, což je 35,5% umístěných dětí a v roce 2008 to bylo 19 dětí, což představuje 43 % umístěných dětí. Naopak nejméně umístěných dětí je ve věku 4 – 6 let. V roce 2006, 2007 i 2008 se jednalo o 2 děti, které představovaly v r. 2006 i 2007 z celkového počtu umístěných dětí 6% a v roce 2008 představovaly 4%.

**Tabulka č. 5: Důvody pro podání návrhu na nařízení ústavní výchovy(dále jen ÚV)
v roce 2006**

DŮVODY PRO PODÁNÍ NÁVRHU NA NAŘÍZENÍ ÚV	DÍVKY	CHLAPCI	CELKEM
DĚTI S PORUCHAMI CHOVÁNÍ	10	12	22
NEPŘÍZNIVÁ SOCIÁLNÍ SITUACE RODINY	0	4	4
DÍTĚ BEZ POTŘEBNÉ PÉČE	1	2	3
PATOLOGICKÉ JEVY U RODIČŮ	1	1	2
NARUŠENÉ VZTAHY V RODINĚ	0	0	0
CAN	0	0	0
DĚTI S PSYCHICKÝM ČI TĚLESNÝM POSTIŽENÍM	0	0	0
CELKEM	12	19	31

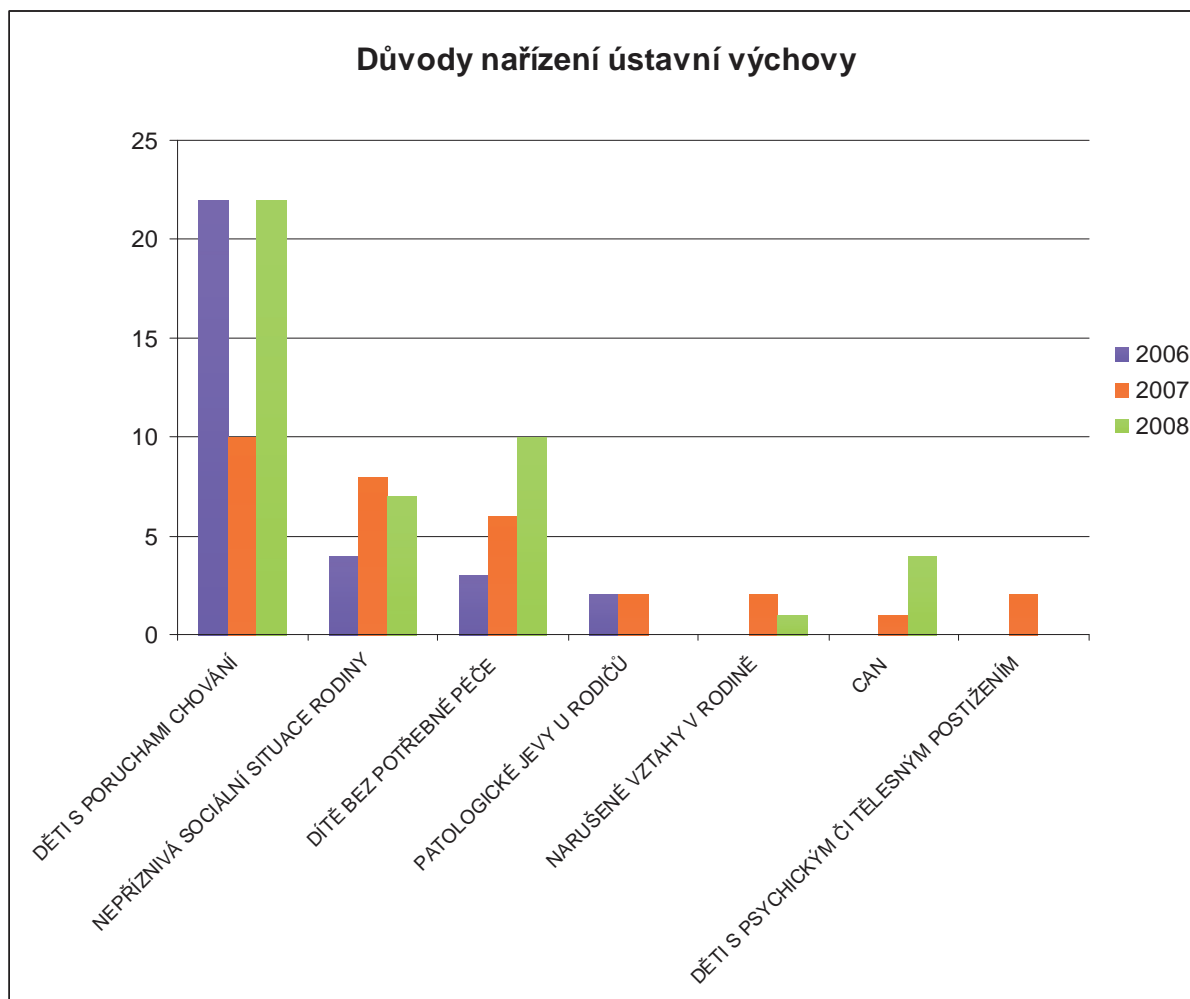
**Tabulka č. 6: Důvody pro podání návrhu na nařízení ústavní výchovy(dále jen ÚV)
v roce 2007**

DŮVODY PRO PODÁNÍ NÁVRHU NA NAŘÍZENÍ ÚV	DÍVKY	CHLAPCI	CELKEM
DĚTI S PORUCHAMI CHOVÁNÍ	6	4	10
NEPŘÍZNIVÁ SOCIÁLNÍ SITUACE RODINY	2	6	8
DÍTĚ BEZ POTŘEBNÉ PÉČE	2	4	6
PATOLOGICKÉ JEVY U RODIČŮ	1	1	2
NARUŠENÉ VZTAHY V RODINĚ	1	1	2
CAN	0	1	1
DĚTI S PSYCHICKÝM ČI TĚLESNÝM POSTIŽENÍM	1	1	2
CELKEM	13	18	31

**Tabulka č. 7: Důvody pro podání návrhu na nařízení ústavní výchovy(dále jen ÚV)
v roce 2008**

DŮVODY PRO PODÁNÍ NÁVRHU NA NAŘÍZENÍ ÚV	DÍVKY	CHLAPCI	CELKEM
DĚTI S PORUCHAMI CHOVÁNÍ	5	17	22
NEPŘÍZNIVÁ SOCIÁLNÍ SITUACE RODINY	7	0	7
DÍTĚ BEZ POTŘEBNÉ PÉČE	3	7	10
PATOLOGICKÉ JEVY U RODIČŮ	0	0	0
NARUŠENÉ VZTAHY V RODINĚ	1	0	1
CAN	1	3	4
DĚTI S PSYCHICKÝM ČI TĚLESNÝM POSTIŽENÍM	0	0	0
CELKEM	17	27	44

Graf č. 3: Důvody pro podání návrhu na nařízení ústavní výchovy v letech 2006 - 2008

Z tabulek a grafu vyplývá, že nejvíce dětí je umísťováno z důvodů poruch chování. V roce 2006 se jednalo o 22 dětí, což představuje z celkového počtu umístěných dětí 71%, v roce 2007 se jednalo o 10 dětí, což představuje 32,5% z celkového počtu umístěných dětí a v roce 2008 bylo umístěno z důvodu poruch chování 22 dětí, což představuje 50%. Dalším závažným důvodem pro umístění dětí je nepříznivá sociální situace v rodině. Pro tento důvod byly v roce 2006 umístěny 4 děti, což představuje z celkového počtu dětí 14%, v roce 2007 bylo takto umístěno 8 dětí, což představuje 26% a v roce 2008 se jednalo o 7 dětí, které představovaly 15% z umístěných dětí. Třetím nejčastějším důvodem pro umístění dětí do ústavní výchovy je fakt, že dítě se ocitlo bez potřebné péče rodičů. V roce 2006 byly umístěny 3 děti, což činí 10 % z umístěných dětí, v roce 2007 bylo umístěno 6 dětí, které znázorňují 20% a v roce 2008 se jednalo o 10 dětí, které představují 22% umístěných dětí.

Dále z údajů vyplývá, že v roce 2006 nebylo umístěno žádné dítě se syndromem CAN, v roce 2007 byl umístěn 1 chlapec a v roce 2008 se jednalo již o 5 dětí. Rovněž nejsou příliš umísťované děti s psychickým či tělesným postižením, pouze v roce 2007 takto byly umístěny 2 děti.

Tabulka č.8: Věkové rozdělení dětí dle jednotlivých důvodů pro podání návrhu na nařízení ÚV v roce 2006

2006	0-3	4-6	7-10	11-15	16-18
DĚTI S PORUCHAMI CHOVÁNÍ	0	0	1	16	5
NEPŘÍZNIVÁ SOCIÁLNÍ SITUACE RODINY	1	1	1	1	0
DÍTĚ BEZ POTŘEBNÉ PÉČE	1	1	0	0	1
PATOLOGICKÉ JEVY U RODIČŮ	0	0	1	1	0
NARUŠENÉ VZTAHY V RODINĚ	0	0	0	0	0
CAN	0	0	0	0	0
DĚTI S PSYCHICKÝM ČI TĚLESNÝM POSTIŽENÍM	0	0	0	0	0
CELKEM	2	2	3	18	6

Tabulka č.9: Věkové rozdělení dětí dle jednotlivých důvodů pro podání návrhu na nařízení ÚV v roce 2007

2007	0-3	4-6	7-10	11-15	16-18
DĚTI S PORUCHAMI CHOVÁNÍ	0	0	0	4	6
NEPŘÍZNIVÁ SOCIÁLNÍ SITUACE RODINY	2	1	1	2	2
DÍTĚ BEZ POTŘEBNÉ PÉČE	1	0	0	2	3
PATOLOGICKÉ JEVY U RODIČŮ	0	0	1	1	0
NARUŠENÉ VZTAHY V RODINĚ	0	0	0	2	0
CAN	0	1	0	0	0
DĚTI S PSYCHICKÝM ČI TĚLESNÝM POSTIŽENÍM	1	0	1	0	0
CELKEM	4	2	3	11	11

Tabulka č.10: Věkové rozdělení dětí dle jednotlivých důvodů pro podání návrhu na nařízení ÚV v roce 2008

2008	0-3	4-6	7-10	11-15	16-18
DĚTI S PORUCHAMI CHOVÁNÍ	0	0	2	14	6
NEPŘÍZNIVÁ SOCIÁLNÍ SITUACE RODINY	4	1	1	1	0
DÍTĚ BEZ POTŘEBNÉ PÉČE	2	0	0	2	6
PATOLOGICKÉ JEVY U RODIČŮ	0	0	0	0	0
NARUŠENÉ VZTAHY V RODINĚ	0	0	0	1	0
CAN	2	1	0	1	0
DĚTI S PSYCHICKÝM ČI TĚLESNÝM POSTIŽENÍM	0	0	0	0	0
CELKEM	8	2	3	19	12

Tabulka č. 11: Umístění dětí po nařízení ÚV v roce 2006

ZAŘÍZENÍ ÚSTAVNÍ VÝCHOVY	POČET DĚTÍ	DÍVKY	CHLAPCI
DĚTSKÝ DOMOV	13	5	8
DĚTSKÝ DOMOV SE ŠKOLOU	3	0	3
VÝCHOVNÝ ÚSTAV	11	6	5
DĚTSKÝ DIAGNOSTICKÝ ÚSTAV	2	0	2
KOJENECKÝ ÚSTAV	1	0	1
ZAŘÍZENÍ PRO CIZINCE	0	0	0
ZAŘÍZENÍ OKAMŽITÉ POMOCI	0	0	0
ÚSTAVNÍ VÝCHOVA NENASTOUPENA	1	0	1

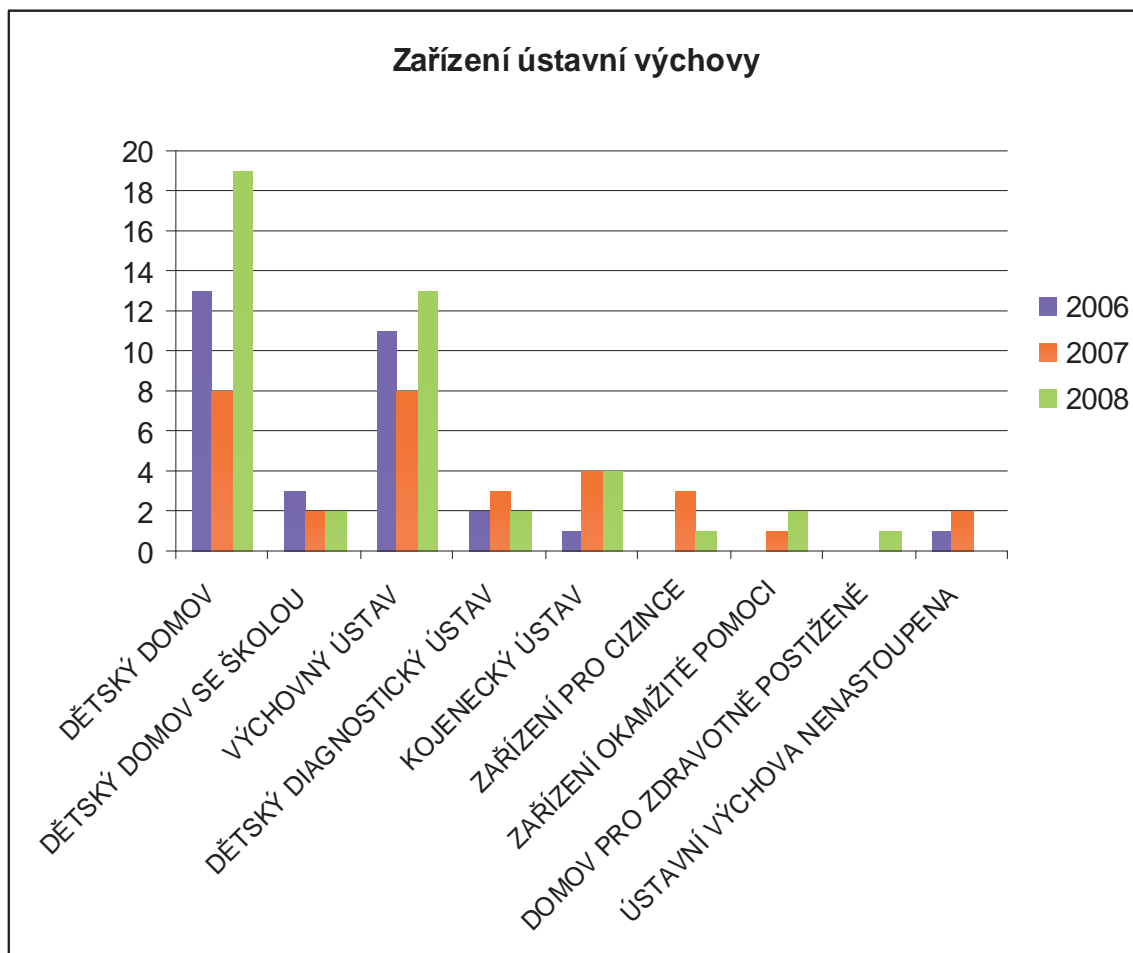
Tabulka č. 12: Umístění dětí po nařízení ÚV v roce 2007

ZAŘÍZENÍ ÚSTAVNÍ VÝCHOVY	POČET DĚTÍ	DÍVKY	CHLAPCI
DĚTSKÝ DOMOV	8	5	3
DĚTSKÝ DOMOV SE ŠKOLOU	2	2	0
VÝCHOVNÝ ÚSTAV	8	2	6
DĚTSKÝ DIAGNOSTICKÝ ÚSTAV	3	1	2
KOJENECKÝ ÚSTAV	4	1	3
ZAŘÍZENÍ PRO CIZINCE	3	0	3
ZAŘÍZENÍ OKAMŽITÉ POMOCI	1	0	1
ÚSTAVNÍ VÝCHOVA NENASTOUPENA	2	2	0

Tabulka č. 13: Umístění dětí po nařízení ÚV v roce 2008

ZAŘÍZENÍ ÚSTAVNÍ VÝCHOVY	POČET DĚTÍ	DÍVKY	CHLAPCI
DĚTSKÝ DOMOV	19	9	10
DĚTSKÝ DOMOV SE ŠKOLOU	2	0	2
VÝCHOVNÝ ÚSTAV	13	3	10
DĚTSKÝ DIAGNOSTICKÝ ÚSTAV	2	0	2
KOJENECKÝ ÚSTAV	4	4	0
ZAŘÍZENÍ PRO CIZINCE	1	0	1
ZAŘÍZENÍ OKAMŽITÉ POMOCI	2	1	1
DOMOV PRO ZDRAVOTNĚ POSTIŽENÉ	1	0	1

Graf č. 4: Umístění dětí po nařízení ústavní výchovy v letech 2006 – 2008

Z tabulek a grafu vyplývá, že nejvyšší počet dětí je umísťováno do dětského domova a do výchovného ústavu. Do dětského domova bylo v roce 2006 umístěno 13 dětí, v roce 2007 se jednalo o 8 dětí a v roce 2008 se jejich počet zvýšil až na 19. Do výchovného ústavu bylo v roce 2006 umístěno 11 dětí, v roce 2008 stejný počet jako do dětského domova, tj. 8 dětí a v roce 2008 bylo umístěno 13 dětí.

9.2 Vyhodnocení výsledků zjištěných dotazníkovým šetřením

V předešlé kapitole jsme vyhodnotili všechny dostupné poznatky z analýzy informací ze soudních spisů ohledně nařizování ústavní výchovy u dětí na Českolipsku za období od roku 2006 do 2008. Zjistili jsme natolik zajímavé údaje, že jsme se rozhodli zmapovat názory soudců, kteří se danou problematikou ve zvolené lokalitě zabývají. Zajímalo nás, jaký mají názor na tendence vzrůstajícího počtu dětí, které jsou pod ústavní výchovou umisťovány do ústavních školských zařízení (viz kapitola č.3.6 s.21) a jaký mají názor na důvody, pro které jsou děti do těchto zařízení umisťovány. Zpracovali jsme tedy nestandardizovaný dotazník (viz příloha č.1), jehož otázky směřovaly nejen k ověření našich předpokladů, ale i k přiblížení názorů našich soudců, kteří mají dostatek soudní praxe na opatrovnickém oddělení.

Otázky jsme zpracovali do následujících šesti okruhů. Na otázky odpovídaly tři ženy s celkovou soudní praxí 39 let, z toho přímo se soudní praxí na opatrovnickém oddělení 23 let. Opatrovnické oddělení se zabývá problematikou nezletilých dětí a to v případech, kdy má být upravena výchova a výživa nezletilých dětí, upraveny jejich poměry v případech rozvodů rodičů (komu bude dítě svěřeno, jaké bude stanoveno výživné,...). Za nezletilé děti soud schvaluje právní úkony (např. dědické dohody, úvěry ze stavebních spoření, ...). Řeší souhlasné prohlášení rodičů o uznání otcovství. Rozhoduje o ústavní výchově (nařízení, zrušení, prodloužení) nebo o svěřeni dítěte do náhradní rodinné péče. Zabývá se problematikou pěstounské péče, svěřeni dítěte do výchovy jiné osoby než rodiče, osvojením, poručenstvím, opatrovnictvím. V rámci řízení může nad výchovou dítěte nařídít soudní dohled. Kromě agendy týkající se nezletilých dětí se na opatrovnickém oddělení řeší případy, kdy jsou soudu podávány návrhy na zbavení osob způsobilosti k právním úkonům, ustanovování opatrovníka osobám, které ho mít musí (např. nepřítomným, tělesně či zdravotně postiženým, zbaveným způsobilosti k právním úkonům...) a vede řízení o vyslovení přípustnosti převzetí nebo držení osoby v ústavu zdravotnické péče.

9.2.1 Otázky zaměřené na vážnost důvodů, které ohrožují výchovu dítěte

Respondentky se domnívají, že pokud je vážně narušena výchova dětí, pak je tomu tak v případech neomluvených absencí dětí ve škole a páchání trestné činnosti. Pokud se jedná o nařizování ústavní výchovy nad dětmi z důvodu sociálně tíživé rodinné situace, je to důvod též ohrožující, vážný pro vývoj dítěte, avšak mohl by být řešen v rámci ekonomické pomoci rodině. Pak by nebyl důvod dítě umisťovat například do dětského domova.

9.2.2 Otázky zaměřené na faktické důvody nařizování ústavní výchovy v soudní praxi

Zaznamenali jsme tyto důvody pro nařizování ústavní výchovy nad dětmi:

- Sociálně slabá a výchovně nepodnětná rodina
- Nedostatečné finanční zajištění rodiny
- Neplnění rodičovské povinnosti vůči dětem
- Týrání dětí ze strany jednoho z rodičů
- Poruchy chování, krádeže, absence ve škole, závadové chování dětí

9.2.3 Otázky zaměřené na poruchy chování vzhledem k nařizování ústavní výchovy

V soudní praxi je zaznamenán zvyšující se počet dětí s poruchami chování, nad kterými je vyslovena ústavní výchova. Jedná se o děti, které mají absence ve škole, některé se dopouštějí krádeží a výchovně jsou obtížně zvladatelné.

9.2.4 Otázky zaměřené na řešení problémové situace dětí bez nařízení ústavní výchovy

Respondentky před ústavní výchovou mohou udělit napomenutí nezletilému, stanovit dohled nad jeho výchovou, umístění na dobrovolný pobyt do diagnostického ústavu, umístit dítě do náhradní rodinné péče, dále do péče třetí osoby, do péče příbuzných.

9.2.5 Otázky zaměřené na možnost zastavení řízení o ústavní výchově z důvodu zlepšení situace dítěte

Z odpovědí odborníků ze soudní praxe vyplývá, že v menší míře se stává, že pokud se původní řízení o ústavní výchově zastaví, neboť se dítě polepšilo ve svém chování či se zlepšilo rodinné zázemí a péče rodičů, pak si účastníci jednání vezmou ze situace ponaučení. Existují však v praxi i situace, že musí být opakovaně podán návrh na nařízení ústavní výchovy, neboť k nápravě nedošlo.

9.2.6 Otázky zaměřené na názory k možnosti umístování dětí do Zařízení pro děti, vyžadující okamžitou pomoc

Respondentky uvádějí, že tato zařízení jistě v praxi plní svůj cíl a dokonce mají přednost před nařízením ústavní výchovy soudem. Vyjadřují však lítost nad tím, že je jich málo a teprve v praxi vznikají dle sociálně-právní ochrany dětí. Jejich hlavním cílem je řešit situaci dětí, které se náhle dostaly do tíživé životní krize.

Hlavním důvodem vzniku těchto zařízení pro děti, vyžadující okamžitou pomoc je rychlé a pružné řešení problémových situací dětí, které se náhle ocitly v krizové situaci, například syndrom CAN, problémové rodinné vztahy, patologické rodičovství, rozvody, nepříznivý zdravotní stav rodičů a další...

Dalším důvodem vzniku je snaha o sanaci rodinných vztahů a následně návratu dětí zpět do rodinného prostředí co v nejkratší možné době.

V neposlední řadě jde o snahu omezit nařizování ústavní výchovy v případech, kde lze uplatnit alternativní řešení, pobytem dětí v zařízení okamžité pomoci, které zákon upřednostňuje.

9.3 Vyhodnocení předpokladů

V této kapitole se zaměříme na vyhodnocení předpokladů, které jsme si stanovili na počátku bakalářské práce a zkoumali je v praktické části. Předpoklady směřovaly do oblasti důvodů pro podání návrhů na nařizování ústavní výchovy a alternativních řešení,

je-li vážně ohrožena nebo narušena výchova dítěte nebo nemohou-li z jiných závažných důvodů rodiče výchovu dítěte zabezpečit.

Předpoklady jsme ověřovali formou studia opatrovnických spisů v letech 2006 až 2008 a formou nestandardizovaného dotazníku pro soudkyně Okresního soudu v České Lípě působících na opatrovnickém oddělení.

9.3.1 Vyhodnocení P 1

Lze předpokládat, že více jak 30% dětí je navrhováno do ústavní výchovy z důvodů, které nejsou výslovně uvedeny v zákoně o rodině.

Studiem opatrovnických spisů bylo zjištěno, že nejčastějším důvodem pro podání návrhů na nařízení ústavní výchovy jsou poruchy chování u nezletilých dětí. V roce 2006 se jednalo o 71% umístěných dětí, v roce 2007 se jednalo o 32,5% umístěných dětí a v roce 2008 to bylo 50% umístěných dětí. Dalším závažným důvodem pro umístění dětí je nepříznivá sociální situace v rodině. Pro tento důvod bylo v roce 2006 umístěno 14% dětí, v roce 2007 se jednalo o 26% a v roce 2008 to bylo 15% umístěných dětí. Třetím nejčastějším důvodem pro umístění dětí do ústavní výchovy je fakt, že se dítě ocitlo bez potřebné péče rodičů. V roce 2006 bylo pro tento důvod umístěno 10% dětí, v roce 2007 to bylo 20% dětí a v roce 2008 se jednalo o 22% dětí. Mezi další důvody, pro které jsou podávány soudu návrhy na nařízení ústavní výchovy, ale jsou již obsaženy v menší míře, jsou patologické jevy u rodičů, narušené vztahy v rodině, syndrom CAN a děti s psychickým či tělesným postižením. Posledně uváděný důvod se vyskytl pouze u dvou dětí v roce 2007. Z tabulek a grafů však vyplynulo, že se zvyšuje počet dětí umístěných v ústavním zařízení pro syndrom CAN.

Z odpovědí soudkyň opatrovnického oddělení jsme zaznamenali nejčastější důvody pro nařizování ústavní výchovy : Sociálně slabá a výchovně nepodnětná rodina, nedostatečné finanční zajištění rodiny, neplnění rodičovské povinnosti vůči dětem, týrání dětí ze strany jednoho z rodičů, poruchy chování, krádeže, absence ve škole, závadové chování dětí.

V zákoně o rodině je uvedeno, že může soud nařídit ústavní výchovu nebo dítě svěřit do péče zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc tehdy, jestliže je výchova dítěte vážně ohrožena nebo vážně narušena a jiná výchovná opatření nevedla k nápravě nebo jestliže z jiných závažných důvodů nemohou rodiče výchovu dítěte zabezpečit. Z provedeného průzkumu jsme zjistili konkrétní důvody pro nařizování ústavní výchovy, jako jsou poruchy chování u dětí, sociálně slabá a výchovně nepodnětná rodina, nepříznivá sociální situace rodiny, týrání dětí, neplnění rodičovských povinností, patologické jevy u rodičů, psychické či tělesné postižení dětí.

První předpoklad se potvrdil.

9.3.2 Vyhodnocení P 2

Lze předpokládat, že do ústavní výchovy je v posledních třech letech umisťováno více jak 60% dětí z důvodu narůstajících poruch chování.

Metodou studia opatrovnických spisů bylo zjištěno, že v roce 2006 bylo pro poruchy chování umístěno 22 dětí, což představuje z celkového počtu umístěných dětí v roce 2006 71%. V roce 2007 bylo pro poruchy chování umístěno 10 dětí, což představuje z celkového počtu umístěných dětí v roce 2007 32,5%. V roce 2008 bylo pro poruchy chování umístěno 22 dětí, což představuje z celkového počtu umístěných dětí v roce 2008 50%. Z uvedeného vyplývá, že z důvodu narůstajících poruch chování je umisťováno do ústavní výchovy v posledních třech letech (2006 – 2008) celkem 51% dětí.

Z odpovědí soudkyň opatrovnického oddělení okresního soudu bylo zjištěno, že závažným a stěžejním důvodem, pro který jsou podávány návrhy na nařízení ústavní výchovy, jsou sociálně slabá a výchovně nepodnětná rodina a nedostatečná finanční a sociální situace rodiny. V další míře pak zanedbávání a týrání dětí, ze strany rodičů jejich neplnění si rodičovských povinností. Na straně nezletilých dětí pak páčání trestné činnosti, užívání návykových látek a neplnění školní docházky. Z těchto odpovědí vyplývá, že poruchy chování nejsou tím hlavním a nejzávažnějším důvodem pro podávání návrhů na nařízení ústavní výchovy.

Druhý předpoklad se nepotvrdil.

10 Závěr

Bakalářská práce se zabývá problematikou dětí, u kterých je rozhodováno o nařízení ústavní výchovy. Zaměřili jsme se na nezletilé děti, u kterých byla v letech 2006 – 2008 nařízena ústavní výchova, neboť v této oblasti pracujeme. Cílem praktické části bakalářské práce bylo zjistit důvody, pro které jsou k soudu podávány návrhy na nařízení výkonu rozhodnutí a zjistit, zda existuje i jiná možnost než nařízení ústavní výchovy. V průzkumu jsme analyzovali data získaná studiem opatrovnických spisů a zjistili jsme názory zkušených odborníků z praxe. Pomocí dvou předpokladů se nám podařilo odpovědět na otázky týkající se důvodů podání návrhů na nařízení ústavní výchovy a počtu dětí, které jsou umisťovány do ústavních zařízení z důvodu poruch chování.

Výsledky našeho průzkumu nám ukázaly mnohé údaje a informace, které jsme podrobně interpretovali v praktické části.

Vedle ověření našich předpokladů jsme zjistili i další důležité poznatky, které bychom chtěli v naší bakalářské práci prezentovat. V roce 2008 byl nárůst nařízení ústavní výchovy oproti předešlým dvěma letům o 40%. V každém roce byla nařízena ústavní výchova u více chlapců než děvčat. Nejvíce umístěných dětí spadá do věkové kategorie 11 – 15 let. Naopak nejméně umístěných dětí je ve věkové kategorii 4 – 6 let. Nejčastějším důvodem pro podání návrhů na nařízení ústavní výchovy jsou poruchy chování nezletilých dětí, dále pak nepříznivá situace rodiny a děti ocitající se bez potřebné péče. Z názorů odborníků z praxe vyplynulo, že důvodem ohrožujícím, vážným pro vývoj dítěte, je sociálně tíživá rodinná situace, která by však mohla být řešena v rámci ekonomické pomoci rodině a tím by se dalo zabránit umístění dětí např. do dětského domova. Pokud rodina není dostatečně finančně zajištěná, dostává se na okraj společnosti a řadí se mezi sociálně vyloučené komunity. Rodina je sociálně slabá, tím výchovně nepodnětná a na to navazuje spousta dalších dílčích problémů, kdy děti přestávají docházet do školy, mají časté neomluvené absence, páchají trestnou činnost, přestávají respektovat autority, stávají se obtížně zvladatelnými. Projevují se poruchy chování dětí, rodiče nezvládají jejich výchovu. Sami nemají dostatek prostředků ani znalostí k vyřešení problémů a děti bývají umisťovány do ústavních zařízení. Nejvyšší procento dětí končí v dětských domovech, což potvrzuje skutečnost, že hlavním

důvodem pro umístění dětí je nepříznivá sociální situace rodiny, sociálně slabá a výchovně nepodnětná rodina, případně neplnění rodičovské povinnosti vůči dětem. Dalším zařízením, kam je umístěno velké procento dětí je výchovný ústav, což potvrzuje skutečnost, že u 50% dětí je nařizována ústavní výchova z důvodu poruch chování. Týká-li se nařízení ústavní výchovy u dětí, které se ocitly v nepříznivé sociální situaci rodiny, bylo by vhodné volit alternativy ústavní výchovy jako je např. náhradní rodinná péče, svěření dětí do péče třetí osoby. V ostatních případech je možná spolupráce s orgány sociálně právní ochrany mládeže a volit dohled nad výchovou nezletilých dětí, event. jejich umístění na dobrovolný pobyt v diagnostickém ústavu nebo udělit nezletilému napomenutí. Ocitnou-li se děti v krizové situaci, například syndrom CAN, patologické rodičovství, rozvody a další, je možné využít zařízení pro děti, vyžadující okamžitou pomoc. Zjistili jsme, že v praxi existuje celá řada jiných institutů nebo řešení, která mohou být alternativami k nařízení ústavní výchovy.

10.1 Závěrečná doporučení

Naše bakalářská práce mapovala důvody, pro které jsou podávány k soudu návrhy na nařizování ústavní výchovy a analyzovala alternativní možnosti nařízení ústavní výchovy. Průzkumem jsme zjistili, že existuje značné množství důvodů pro nařízení ústavní výchovy, které však bývají často důsledkem neřešení vznikajících problémů jak u dětí samotných, tak v prostředí, kde žijí, v rodině. Vyrůstá počet umístěných dětí z rodin, které jsou na velmi nízké socioekonomické úrovni, nemají zajištěné bydlení, nemají dostatek finančních prostředků na obživu. Děti vyrůstají v nepodnětném prostředí, což se může následně odrážet v jejich přístupu ke způsobu života, páchají trestnou činností, nedochází do škol, neváží si dospělé populace. Rodiče ve svých funkcích selhávají a následně toto přenášejí na děti. Dětem je pak v ústavních zařízeních zajištěno klidné, čisté bydlení, mají své zázemí, zajištěnou pravidelnou, pestrou stravu, je dohlíženo nad jejich vzděláváním. Děti jsou odborně vedeny, učí se základním pravidlům slušného chování, mnohdy i základním hygienickým návykům, jsou motivovány k posilování schopností a dovedností. Na druhou stranu jsou děti vytrhovány z prostředí své rodiny, strádají po citové stránce, jsou tím narušeny emoční vztahy k nejbližším členům rodiny, děti jsou tak často citově deprivovány.

Z analýzy všech poznatků a údajů z našeho průzkumu vyplynuly tyto poznatky a doporučení do praxe:

- Zaměřit se na práci s primární rodinou – zajistit ekonomickou pomoc rodinám, účelněji řešit její finanční situaci (možnosti dávek, půjček, podpor, ..)
- Zajistit občanské poradenství rodinám, které se ocitají v nepříznivé životní situaci (vystěhování z bytu, ztráta pravidelného příjmu, domácí násilí, ..)
- Podpora činností terénních sociálních pracovníků a kurátorů pro mládež, zejména v jejich práci v přirozeném prostředí rodiny
- Doporučujeme rozšířit spolupráci orgánů sociálně právní ochrany mládeže a dalších institucí se školskými zařízeními, s výchovnými poradci na školách a podporovat výchovné, sociální programy, které by směřovaly k prevenci sociálně patologických jevů u dětí, jejich rodičů tak, aby vedly by k nápravě poruch chování a resocializaci všech zúčastněných
- Podporovat vznik zařízení pro děti, vyžadující okamžitou pomoc dle zákona o sociálně právní ochraně mládeže
- Doporučujeme hledat všechny možné jiné alternativy pro děti než jejich umístění do ústavního zařízení.
- Doporučujeme upřednostňovat náhradní rodinnou péči a urychlit procesy pěstounské péče, poručnictví nebo osvojení.

11 Seznam použitých informačních zdrojů

1. BITTNER, P. *Děti z ústavů!* Liga lidských práv. 2007. 73 s. ISBN 978-80-903473-4-2
2. BUREŠ, J. aj. *Občanský soudní řád. Komentář*. 5. vydání. Praha: C.H.Beck. 1994. 1726 s. ISBN 80-7179-338-8
3. DUNOVSKÝ J. a kol. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. 1. vydání. Praha: Grada, 1995. 245 s. ISBN 80-7169-192-54.
4. HOLUB, M. aj. *Zákon o rodině. Komentář a předpisy související*. 8. vydání. Praha: Linde. 2007. 751s. ISBN 978-80-7201-668-6
5. JEDLIČKA, T. a kol. *Děti a mládež v obtížných životních situacích. Nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí*. Praha: Themis, 2004. 478 s. ISBN 80-7312-038-0
6. KOVAŘÍK, J. *Náhradní rodinná péče v praxi*. 1. vydání. Praha: Portál, 2004. 167 s. ISBN 80-7178-957-7
7. MATĚJČEK, Z. a kol. *Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. 1. vydání. Praha: Portál. 1999. 184 s. ISBN 80-7178-304-8.
8. MATĚJČEK, Z. a kol. *Osvojení a pěstounská péče*. 1. vydání. Praha: Portál. 2002. 155 s. ISBN 80-7178-637-3
9. MATOUŠEK, O. *Sociální práce v praxi: Specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. 1. vydání. Praha: Portál, 2005, 352 s. ISBN 80-7367-002-X
10. MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*. 1. vydání. Praha: Portál. 2003. 384 s. ISBN 80-7178-548-2

11. PEŠATOVÁ, I. *Vybrané kapitoly z etopedie – 1. díl. Klasifikace a diagnostika poruch chování*. 2. vydání. Liberec: Technická univerzita. 2006. 72 s. ISBN 80-7372-087-6
12. PROVAZNÍKOVÁ, H. *Náhradní rodinná péče*. 1. vydání. Praha: Česká společnost na ochranu dětí. 2002. 7 s. ISBN 80-238-9451-X
13. SOCHŮREK, J. *Vybrané kapitoly ze sociální patologie – 1. díl*. 1. vydání. Liberec: Technická univerzita. 2001. s 81. ISBN 80/7083-494-3
14. ŠKOVIERA, A. *Dilemata náhradní výchovy*. 1. vydání. Praha: Portál. 2007. 144 s. ISBN 978-80-7367-318-5
15. ŠVINGALOVÁ, D, PEŠATOVÁ, I. *Uvedení do výzkumu a metodika tvorby bakalářské práce*. 1. vydání. Liberec: Technická univerzita. 2006. 78 s. ISBN 80-7372-046-9
16. VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3. vydání. Praha: Portál. 2004. 870 s. ISBN 978-80-7367-414-4
17. Děti potřebují rodinu. Inovativní přístupy v práci s ohroženými rodinami. Sborník příspěvků z mezinárodní konference konané v Praze ve dnech 22. a 23.5.2008. 1. vydání. Praha. 2008. 107 s. ISBN 978-80-254-2683-8
18. Zákon č. 359/1999 Sb. ve znění pozdějších předpisů, o sociálně právní ochraně dětí,
19. Zákon č. 109/2002 Sb. ve znění pozdějších předpisů, o výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních
20. Úmluva o právech dítěte <http://www.crdm.adam.cz/publikace/umluva/umluva.htm>> z 28.2.2009

21. http://cs.wikipedia.org/wiki/%C3%9Amluva_o_pr%C3%A1vech_d%C3%ADt%C4%9Bte, [online], 3.8.2009
22. http://www.detskaprava.cz/pedagog/opravech_umluva.asp, [online], 3.8.2009
23. <http://www.helcom.cz/view.php?cisloclanku=2005020109>, [online], 3.8.2009
24. http://iuridictum.pecina.cz/w/%C3%9Amluva_o_ochran%C4%9B_lidsk%C3%BDch_pr%C3%A1v_a_z%C3%A1kladn%C3%ADch_svobod, [online], 4.8.2009
25. http://iuridictum.pecina.cz/W/%C3%9Amluva_o_ochran%C4%9B_lidsk%C3%BDch_pr.., [online], 4.8.2009
26. http://www.upol.cz/fileadmin/user_upload/PF-dokumenty/KOP/rodinne_pravo/_a_ochrann_v_chova-_46_ZOR.doc, [online], 3.8.2009
27. <http://www.icm.cz/pestounska-pece>, [online], 9.8.2009
28. http://www.fod.cz/stranky/adopce/nrp/pest_pece.htm, [online], 9.8.2009
29. <http://www.rodina.cz/clanek5703.htm>, [online], 9.8.09
30. <http://www.mpsv.cz/cs/2>, [online], 3.10.2009

12 Seznam příloh

Příloha č. 1 – Dotazník pro soudce

Příloha č. 1 – Dotazník pro soudce

D O T A Z N Í K P R O S O U D C E

Vážení respondenti, prosíme Vás o spolupráci při vyplnění tohoto anonymního dotazníku, který mapuje problematiku nařizování ústavní výchovy na Českolipsku. Vaše názory a odpovědi budou zpracovány v bakalářské práci na téma: „Ústavní výchova“.

1. Jste muž /žena?.....
2. Uved'te Vaši profesi.....
3. Uved'te počet let soudní praxe, z toho soudní praxe na opatrovnickém oddělení
.....
4. Domníváte se, že většina návrhů na nařízení ústavní výchovy je skutečně podávána z důvodů vážně ohrožujících nebo narušujících výchovu dítěte?.....
.....
5. Jaké důvody pro nařízení ústavní výchovy považujete za stěžejní?
6. Domníváte se, že se zvyšuje počet dětí, u kterých je nařízena ústavní výchova z důvodů poruch chování ?
7. S jakými jinými možnostmi než nařízení ústavní výchovy jste se ve své praxi setkal/a/?
.....
8. Pokud bylo řízení o nařízení ústavní výchovy zastaveno z důvodu změny závadového chování nezletilého dítěte (polepšilo se), domníváte se, že řízení pro ně bylo

dostatečným poučením nebo máte z praxe poznatky, že po nějaké době je znovu
podáván tentýž návrh?

9. Jaký máte názor na činnost a poslání zařízení pro děti, vyžadující okamžitou pomoc,
které je zařízením sociálně-právní ochrany dětí, jako jedné z forem náhradní výchovy?
.....

Za Vaše názory děkuje

Klára Slezáková

Vyšší soudní úřednice

Studentka Technické univerzity v Liberci

Vyplněno dne: